

ՏԵԶԵԿԱՏՈՒ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հ.Բ.ԸՄԻՈՒԹԵԼՆ ԳԼՏԻՐԷԻ ՄԱՍՆԱԺՈՉՈՎՅԻ

ԵԳԻՊՏԱՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵՋԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴ ԳԵՐ. Տ. ՄԱՄՐԻԷ ԱՐԲ. ՍԻՐՈՒՆԵԱՆ
ՈՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆՍ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԿԵԴՐ. ԹԱՆՉՆԱԺՈՂՈՎԻ ՊԱՏՈՒԱԿԱԼ
ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՆՈՒԱՆՈՒԵՅԱԻ ՊԱՏԿ. ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԿՈՂՄԷ

«ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ»

ՊՐԱԿ Ե.

1956

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

	ԷԶ
Բովանդակություն	98
Ս. Սահակի եւ Ս. Մեսրոպի դերը — Ս. Շ.	99
Մեծ Աւանդություններ — ԱԿԱԴԵՄԻԿՈՍ Յ. ՕՐԲԵԼԻ	102
Ասուածաւունչի լեզուն եւ անոր հայ բարգմանությունը — Գ. Ե. Տ.	103
Մայրենի Բարբառ — ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ	105
Հայ Մշակոյթի Փառասօնին կապակցութեամբ — Ամփոփոնած Ս. Շ.	106
Դաւիթ Բեկ Օփերան — ՄԻՔԱՅԷԼ ԹԱԻՐԻՋԵԱՆ	110
Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեանքն ու Գործը	111
Միութեան Զօրութիւնը — ԵԱԳՈՒՊ ԱՐԹԻՆ ՓԱՇԱ	115
Փարիզի Նուպարեան Լոյսի մասունքը — Գ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ	116
Յարգանք՝ անցեալ ազգային ծառայութեան, խրախուսանք՝ ապագայ ազգապահպանման գործունեութեան ... Ս. ԼՕՐԷԼԼԻ	118
Մշակոյթի Համաօխարհային Դեմքեր — Ս. Շ.	122
Հրաշեայ Յ. Անառեան — Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՎՐԴ. ԱԿԻՆԵԱՆ	126
Հարցումներ Բարեգործականի Կեանքին ու գործունեութեան մասին	129
Յոբելինական Տարւոյ Նոր Անդամներ	130
Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան Մաղկոցը	131
Յոբելինական Մրցանք	132

Ս. ԹԱՐԳՄԱՆՁԱՅ ՏՕՆԻՆ ԱԹԻԹՈՎ

Ս. ՍԱՀԱԿԻ ԵՒ Ս. ՄԵՍՐՈՊԻ ԴԵՐԸ

Հոկտեմբեր ամիսը մեր ազգային մշակոյթի պանծացման ամիսն է։ Այս ամսուան ընթացքին է որ Հայաստանեայց եկեղեցին կը փառաւորէ Ս. Սահակ Պարթևի, Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի և ընկերներուն խնկելի յիշատակը, մեծաշուք հանդիսաւորութեամբ։

Մեր ազգային եկեղեցին սրբացուցած է Սահակ Պարթևն ու Մեսրոպ Մաշտոցը ինչպէս և անոնց կողքին գործող թարգմանիչները, ո՛չ թէ անոր համար որ անոնք, որպէս տիպար քրիստոնեաներ, իրենց հոգիին փրկութեանը համար քարայրներու մէջ ճգնեցան, հրաշքներ գործեցին կամ ջերմեռանդ աղօթասացներ հանդիսացան, այլ այն գերուզանց պատճառաւ, որ իրենց կեանքի զոհարեման գնով անոնք մեր ժողովուրդի ազգապահպանման մեծ գործը կերտեցին, ստեղծելով ազգային գիր և մշակոյթ, ամուր հիմերու վըրայ կանգնեցուցին եկեղեցին, անոր տալով հարազատօրէն ազգային դիմագիծ ժողովրդանուէր գործունէութեան ուղղութիւն և հայ ժողովուրդի աւանդութիւններէն բղխող դեմոկրատիկ ոգի, և վերջապէս մեր հայրենիքը ձերբազատելով, յունական և ասորական մշակոյթի ազգաքանդ ազդեցութենէն։

Արդարեւ, Լուսաւորիչով սկսած քրիստոնէական քարոզչութիւնը մեր աշխարհին մէջ, յունական և ասորական մշակութային ազդեցութեանց ծաւալումին նպաստեց։ Յոյն և ասորի հոգեւորականութիւն մը, խիստ մեծ թիւով, հաստատուած էր Հայաստանի մէջ։ Հայ վանքերը, հայ մենաստանները կը յորդէին օտար կղերականներով, որոնք եկած էին քրիստոնէութիւնը ուսուցանելու մեր ժողովուրդին, և որոնց ապրուստին համար յատկացուած էին մեծատարած և հարուստ կալուածներ։ Հայ դպրոցներու մէջ, հայ մանուկը կ'ուսանէր օտար լեզուներ — յունարէն, ասորերէն պարսկերէն — մոռացութեան տալով մայրենին, հարազատը։ Արդէն արքայական պալատներու, իշխանական ապարանքներուն մէջ, արհամարհուած, անգործածելի դստձած էր հայ լեզուն, որ զուրկ էր սեպհական գիրերէ։ Նւ վերջապէս եկեղեցիներուն մէջ հայ հաւատացեալը ո՛չ հայերէն աղօթագիրք ունէր, ոչ հայ լեզուով պաշտամունք կը լսէր և ոչ ալ Սուրբ Գիրքը հայերէնով կը կարդար, որուն ընթերցումը յունարէնով և ասորերէնով կ'ըլլար և թարգմանաբար կ'աւանդուէին Տէրունական պատգամները։

Այս պայմաններու մէջ Հայաստանի հայութեան ազգային գոյութիւնը վտանգուած էր։ Օտարացման, ձուլման, ալլախեմման, բնաջնջման, ճերմակ ջարդի անդունդին առջեւ, հայութիւնը կ'ապրէր օրհասական վտանգը, իր իսկ սեպհական հողերուն վրայ, անոր համար միայն որ զրկուած էր գիր-գրականութենէն, ազգային յատուկ մշակոյթէ։ Բայց ահա Տարօնէն պայծառատես միտքով և հայրենասիրական վառ զգացումներով գիւղացի մը, որ քաջածանօթ էր յոյն և պարսիկ լեզուներուն, նշմարեց վերահաս վտանգը։ Շրջելէ

վերջ ամրողը երկիրը, եկաւ այն համոզումին թէ առանց ազգային մշակոյթի, գիր-գրականութեան, հայ ժողովուրդը, հայ եկեղեցին և հայ պետութիւնը դատապարտուած էին առյաւէտ կործանումի, քայքայումի և բնաջնջումի, մանաւանդ որ ան տեսած էր նաեւ շրջաններ — Ալանիք, Գողթան — ուր ժողովուրդի մէջ, տակաւին վառ կը մնային հեթանոսական բարքերը, սովորութիւններն ու ըմբռնումները: Եւ Վաղարշապատի մէջ, ուր կ'իշխէին զոյգ մը իմաստուններ, Սահակ Պարթև Լուսաշախղ Հայրապետն ու կրթասէր և ժողովրդասէր Վռամշապուհ արքան, ան, Տարօնի այդ պարզ գիւղացին, հեն-չեցուց ահալանքը. ազգարար զանգակը: Լսեցին զինքը: Քննեցին իր յայտնութիւնները: Ուսումնասիրեցին իր խօսքերուն իմաստը և զոյգ իմաստունները ըմբռնեցին կացութեան ծանրութիւնը, լրջութիւնը: Եւ բոլորաշուք սրտով փարեցան այդ յայտնաան մարգարէին, Տարօնի մեծ զաւակին՝ Մեսրոպ Մաշտոցի: Կրթասէր Արքան բացաւ իր զանձարանը, ժողովրդասէր հայրապետը արամադրեց իր հոգեւոր իշխանութեան ենթակայ բոլոր միջոցները: Պայքարը՝ Հայ մշակոյթին համար բացուած էր այլեւս, պայքարը Մեսրոպի մատնանշուած մեծ վտանգին համար շղթայադիւրձուած էր հիմայ:

Մեսրոպ իր խումբ մը աշակերտներուն հետ ձեռնարկեց երկարատեւ և դժուարին ճամբորդութեանց: Հասաւ Եդեսիա, յարաբերութեան մէջ մտաւ ասորի հոգեւորականներու և մտաւորականներու հետ. կատարեց վնասոտութեան, ուսումնասիրութիւններ, փորձեր, ամբողջացնելու համար հայերէն պակասաւոր այբուբենը, որ լքուած էր հայրենիքին մէջ: Բայց իր ջանքերը մնացին ապարդիւն: Նախախնամութեան ձեռքը սակայն, ինչպէս որ առաջնորդած էր Լուսաւորիչը, Հայաստանի քրիստոնեայ առաջին տաճարին՝ Ս. Էջմիածնայ կառուցման գործին մէջ, այս անգամ ալ Մեսրոպի ուղեցոյցը հանդիսացաւ, հայ հոգիի և հայ միտքի տաճարին կերտումը իրականացնելու համար: Եւ Մեսրոպ յղացաւ հայ քերականին պակասաւոր տառերը և Հոռիանոս յոյնին հետ ձեւաւորելէ յետոյ, անմիջապէս ձեռնարկեց Սողոմոնի Առակաց գրքին թարգմանութեան, ինչ որ մեր թարգմանական գրականութեան առաջին գործը կը նկատուի:

Հայ ժողովուրդը սեպհական գրականութեամբ, մշակոյթով օժտելու համար իր հետապնդած ծրագրին առաջին և կարեւորագոյն ազգակը՝ Գիրեթու Գիւտը, իրաւանութիւն էր այլեւս: Մեսրոպի կը մնար ուրեմն վերագառնալ հայրենիք և տարածել, ժողովրդականացնել իր գիւտը, պատրաստել աշակերտներ, դործակիցներ, գաղափարական, անշահախնդիր գործիչներ, կատարուելիք շինարարական հսկայ աշխատանքին համար:

Ահաւասիկ մեծ առաքեալը, մեծ տեսանողը հայրենի հողին վրայ: Զոյգ վեհափառները՝ Արքայ և Հայրապետ, շրջապատուած իշխաններով, իշխանադուներով և բազմահզար ժողովրդով կ'ողջունեն իր բարեբաստիկ վերագարձը ցնձազին: Նոր դարաշրջան մը կը բացուի հիմա, կը սկսի, կը ծաւալի, կը տարածուի բոլուն, եռուն և մեղուաջան աշխատանք մը. այն վանքերն ու մենաստանները, որոնք երբեմն օտար հոգեւորականութեան շահատաններն էին, կը դառնան Հայ Մշակոյթի փառարաններ: Կը բացուին դըպրոցներ, հայ մանուկները կը սկսին Մեսրոպեան տառերով ուսանիլ հարագատ լեզուն, ձեռնարկուած է թարգմանական աշխատանքի Սահակի և Մեսրոպի ղեկավարութեամբ:

«Հայք յաղոնեցան իրենց հաւատոյ հետ փրկել նաեւ ազգութիւն. հա-

«Աստք. ազգութիւն, լեզու և մատենագրութիւն գտան իրենց փրկութիւնն «ու ապահովութիւնը այս կարեւոր գիւտին և անոր համար եղած ջանից մէջ» կը գրէ նշանաւոր Մխիթարեան՝ Հայր Գ. Զարբհանէլեանը, իր «Հայկական Հին Դպրութեան Պատմութեան մէջ, (էջ 20) շատ իրաւամբ:

Սահակ և Մեսրոպ չգոհացան իրենց պատրաստած աշակերտներու փաղանգով: Անոնք ուզեցին որ իրենց լաւագոյն աշակերտները երթան ժամանակի կրթական մեծ ուստանները՝ Սթէնք և Աղեքսանդր/ա, բարձր ուսում ստանալու, գիտական հարուստ պաշարով Հայաստան վերադառնալու, առաւել ևս ծաւալելու համար մտաւոր լոյսը և գիտութիւնը մեր աշխարհին մէջ: Կազմուեցաւ 60 երիտասարդներէ բաղկացած աշակերտական խումբ մը, որուն մաս կազմեցին ի մէջ այլոց Կորիւն Սքանչիլին, Եղնիկ Կողբացին, Դաւթ Անյաղթ Փրկիսոփան, Ղազար Փարպեցին, Խորենացին և ուրիշներ: Այս խումբը իր ուսումը ամբողջացնելէ յետոյ վերադարձաւ երկիր և լծուեցաւ աշխատանքի:

Թարգմանուեցաւ Թագուհի Թարգմանութեանց՝ Սուրբ Գիրքը, ինչպէս և կրօնական բազմաթիւ երկասիրութիւններ. ժամասացութեւնէն սկսած միմիայն հայերէն լեզուով կատարուիլ. հայ աղօթասացը՝ հայ լեզուով աղօթել, հայ լեզուով մխիթարուիլ, հայ տաճարին մէջ ջնջուեցաւ, արտաքսուեցաւ, հալածուեցաւ հայ հոգին և միտքը խամրեցնող օտար ազդեցութիւնը, իր տեղը տալով Նորածիլ Հայկական Մշակութիւն: Եւ որպէսզի ամէն ինչ կատարեալ ըլլայ, Եկեղեցին ևս կը ձերբազատուէր օտար կապանքներէ, կը դառնար անկախ և ինքնիշխան, ազգային հարազատ գիմագիծով, միակ Հայրապետի մը Գերագոյն իշխանութեան ներքեւ:

Եւ երբ զոյգ հսկաներուն՝ Սահակի և Մեսրոպի համար յաւերժական բաժանումի ժամը հնչեց, անոնք խաղաղութեամբ և սրտի կատարեալ հանդարտութեամբ փակեցին իրենց աչքերը, վասնզի իրենց սիրելի ազգը օժտած էին ազգային անկախ եկեղեցիով և հայրենաշունչ զրականութեամբ, որոնք ամբակուռ պատնէշները պիտի հանդիսանային պաշտպանելու համար Հայ ցեղը ամէն կարգի օտարութիւն ազդեցութեանց դէմ, ապահովելով անոր գոյութիւնը դարերու ընդմէջէն և առաջնորդելով զայն այսօրուան չքեղ իրականութեան, որուն փայլն ու փառքը կը տարածուի Մայր-Հայրենիքէն աշխարհի ամէն կողմը:

Ահա թէ ինչո՞ւ համար Հայ ժողովուրդը և Հայ Եկեղեցին սրբացուցած են այս մեծ Մշակները, և ամէն տարի Հոկտեմբերին կը փառաւորեն անոնց անմահ յիշատակը:

Ս. Շ.

Համոզուած եմ որ եթէ մեր ազգին մեջ միակ ձեռնարկ մը կայ, որ խոհեմութեամբ մտածուած, իմաստութեամբ կազմակերպուած եւ ուղղամտութեամբ գործադրուած ըլլայ, այն ալ Հ. Բ. Բ. Միւլերնէն է:

Երջանկայիշատակ

ՄԱՂԱՔԻԱ ԱՐԲ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ

Մեծանուն Պատրիարք Թուրքիոյ Հայոց

ՄԵԾ ԱԻԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հազար հինգ հարիւր տարի առաջ ստեղծուեց հայկական այրուբէնը, որի զիւտը կապուած է հանճարեղ Մեսրոպ Մաշտոցի անուան հետ: Եւ զեռ մինչև վերջին ժամանակներս թուում էր, թէ հէնց այդ ժամանակից պէտք է հաշուել հայ լեզուով գիրք ու գրականութիւն ստեղծուելը: Զսփաղանց խիզախ էր թուում այն միտքը, թէ ամենահին հայ գրողների ստեղծագործութիւններից մի քանիսը, որոնք կրում են զարգացած գրական ոճի բոլոր նշանները և վերաբերում են հայ այբուբենի զիւտի օրերին, հանդիսանում են գրական այն աւանդութեան շարունակութիւնը, որ մշակուել է հէնց հայ լեզուով, բայց այլ գրի, այլ այբուբենի օգտագործութեամբ: 1942 թ. Յունուարին երևան բերուեցին և վերծանուեցին հայկական այրուբէնը գտնուելուց վեց դար առաջ գծագրուած մակագրութիւններ: Դրանք հայերէն էին, բայց գրուած էին հայ ժողովուրդի համար խորթ գրերով: Անվիճելի դարձաւ որ հայ գրի ու գրականութեան զարգացումը պէտք է հաշուել երկու հազար տարի և ո՛չ թէ հազար հինգ հարիւր տարի: Եւ այսօր, այդ նշանաւոր զիւտից յետոյ, արդէն մեծ խիզախութիւն պէտք չէ պնդելու, թէ հայ խօսքի ամենահին գրական նշոյլների վրայ կատարուած վաղեմի զիտունները ճիշդ են:

Բայց ո՛վ գիտէ, քաղաքներում և այլ հին կեդրոններում կատարուած նոր պեղումների ժամանակ չե՞ն գտնուի արդեօք մոռցուած թանգարայաններում, կամ աւելի ուշ, բայց այնուամենայնիւ շատ հին ձեռագրերի կազմերի մէջ գրական բնագիրների հատուածներ՝ հայերէն լեզուով, Մեսրոպ Մաշտոցի մեծ զիւտից առաջ: Այդ յոյսը ներշնչում է գրական ոճի այն զարմանալի կատարելութիւնը, որով փայլում են հինգերորդ դարի հայ պատմիչները՝ Փառատոսի և Նղիշէի ստեղծագործութիւնները:

(Հասկ)

ԱԿԱԴԵՄԻԿՈՍ Յ. ՕՐԲԵԼԻ

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

Գթութիւնը միակ աղբիւրն է անճաճախնդիւր գործերու եւ հեմարիս նիմը բարոյականութեան:

ՇՈՐԷՆՀԱՍԻԷՐ

Առանց նաբուս սրտի մը՝ հարսութիւնը պժգալի մուրացկանութիւն մըն է:

ԷՄԸՐԱԸՆ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆԶԻ ԼԵԶՈՒՆ ԵՒ ԱՆՈՐ ՀԱՅ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Աստուածաշունչի սկզբնական լեզուն երայեցեքեհն է, այսինքն յայնկոյսեան — եբեր — ցեղերուն լեզուն։ Երբայեցերէնը սեմական լեզուական ընտանիքին մէկ ճիւղն է, նման Արաբերէնի, բեւեռագիր արձանագրութեանդ Ասորերէնի—Արամերէնի, Փիւնիկերէնի և Եթովպերէնի։ Իսրայէլացիները ունենալով մէկտեղ զանազան գաւարաբարբառներ, կրցած են իրենց լեզուն զերծ պահել արտաքին ազդեցութիւններէն, մինչեւ բաբելական գերութիւն։ Ատկից վերջ նոր տարրեր մուտք գտած են հոն։ Աստուածաշնչական կարգ մը հատուածներ գրուած են Արամեական բարբառով, որ սակայն կը զանազանուի Տարգումներու բարբառէն, ինչպէս նաեւ Ասորականէն։

Նոր Կտակարանի լեզուն յունարէն է, — բայց այն հելլենական յունարէնը, որ կը գործածուէր Սփիւռքի մէջ, և զոր ստեղծած էր Մեծն Աղեքսանդր (356—323) Աղեքսանդրիա գլխաւոր կեդրոններէն մէկն էր այդ յունարէնին։ Յիսուսի ժամանակ այս յունարէնն էր տիրող լեզուն բովանդակ Հռովմէական կայսրութեան սահմաններուն մէջ՝ թէ կրթուած մարդոց կողմէ և թէ վաճառականական կեանքին մէջ գործածուած։ Թէեւ պնդողներ կան թէ Պաղեստինի, Հրէական վառարանին մէջ ալ այս միջոցին յունարէնն էր խօսուած լեզուն, և թէ Աւետարանի պատմուածքները ճիշդ այդ լեզուով են տեղի ունեցեր, բայց ընդհանուր կարծիքը ասոր հակառակ է և հաւանական կը նկատուի որ գոնէ Մատթէոսի մեծագոյն մասը արամեական ծագում ունեցած ըլլայ։ Նոր Կտակարանի յունարէնը այն «հասարակ բարբառն» է՝ որ կազմուած է Ատտիկեան յունարէնէ՝ խառն զանազան գաւառներու բարբառներով։ Ան մեծապէս ազդուած է Եթովպական թարգմանութենէն։

Աստուածաշունչի թարգմանութեան առաջին փորձն եղած է Եղիպտոսի թագաւոր Պաղոմէոս Եղբայրասէրի օրով, (285—247), Աղեքսանդրիոյ մէջ։ Հստ աւանդութեան այս լեզուաբանութիւնը ու լեզուաբանութիւնը, ուղեւորով ճշխարհել իր Աղեքսանդրիոյ մատենադարանը թանկագին գիրքերով պաշտօն կը յանձնէ իր մատենապետին՝ Դեոտարիոս Փալեռացիին՝ երթալ Երուսաղէմ և ձեռք բերել Մովսէսի Օրինագիրքէն ընտիր օրինակ մը՝ թարգմանելու համար յունարէնի։ Դեմետրիոս կը ղիմէ Եղիպտոս քահանայապետին՝ որ կը կատարէ թագաւորին խնդրանքը Օրինագիրքին հետ անոր տրամադրութեան տակ զնելով 72 ճարտար հելլենագէտ—երբայապէտ հրեաներ որպէս թարգմանիչ։ Արար ժամանակագրի մը համաձայն այս 72էն երկուքը կը մեռնին ճամբու ընթացքին։ Մնացած եօթանասունները երկ—երկու առանձնացած 35 խուցերու մէջ՝ կը կատարեն թարգմանութիւնը իրարմէ անկախաբար, և ապա հրապարակաւ ին բաղդատութիւն մը երեւան կը բերէ կատարեալ համաձայնութիւն մը 35 թարգմանութեանց մէջ։ Աղեքսանդրեան այս թարգմանութիւնը թարգմանիչներու թիւով կը կոչուի ԵՐՄԱՆԱՆԻՅ, աւելի ճիշդ՝ քարգմանութիւն ԸՍՏ ԵՍՐԱՆԱՆԻՅ։ Այս վերածումը կը դառնայ հելլենակաւոր գիրքը ոչ միայն

Եզիպտոսի և Պաղեստինի Հրեաներուն այլ նաեւ Արեւմտեան Ասիոյ և Եւրոպայի մէջ: Եօթանասնից թարգմանութեամբ կը ստեղծուի կրօնական լեզու մը՝ որ ապա լայն չափով ի սպաս պիտի դրուէր քրիստոնէութեան: Նոյն ատեն ան կ'ըլլայ բնագրին համազօր տիպար լեզուն՝ որուն վրայէն կը կատարուին ապագայ թարգմանութիւնները: Յիսուսը ինքը և իրմէ վերջ իր աշակերտները այս թարգմանութիւնն է որ կը գործածեն նախընտրաբար:

Ինչ որ ալ եղած ըլլայ հիմքն այս աւանդութեան՝ Եօթանասնից թարգմանութեան հնութիւնն անառարկելի է, և անոր արժէքը աստուածաշնչական քննական ուսումնասիրութեանց համար մանաւանդ կը ներկայացնէ առաջնակարգ կարեւորութիւն: Հայտնաբերիլ փրօքեստրներէն Ֆերտ Հիցիկ հարցուցած է իր ուսանողներուն. — «Պարոններ, Եօթանասնից մը ունի՞ք: Եթէ ոչ, ծախեցէք ձեր ունեցածը և գնեցէք Եօթանասնից մը»: Ի զուր է բնագրի ներշնչականութենէն զուրկ նկատել այս մեծարժէք թարգմանութիւնը, և արդի բնագրէն կատարուած նոր թարգմանութիւններուն վերագրել աւելի վստահելի վաւերականութիւն մը, բան մը զոր չըրին Յիսուս և իր աշակերտները, ինչպէս Եկեղեցին՝ դարեր շարունակ: Վասնզի եթէ թարգմանութիւնները ժամանակի ընթացքին ենթարկուած են եղանակաւորումներու և նոյնիսկ աղաւաղումներու, ասոնցմէ զերծ մնացած չեն երբեք նաեւ բնագրի բաղմամբ մագաղաթներն ու ձեռագիրները: Այս ճառական ձեւափոխումները ոչինչ պակսեցուցած են Գիրքին ոգիէն՝ որ էականն է:

Երկրորդ կարեւոր թարգմանութիւնը կատարուած է Ասորերէն լեզուով: Այս վերլուծումը կոչուած է ՊեՇիՏՏԱ, որ ըստ բանասէրներու կը նշանակէ պարզ կամ արժանահաւաս, վստահելի: Թարգմանութեան ժամանակը յայտնի չէ: Ոմանք զայն կը վերացնեն մինչեւ Սողոմոնի ժամանակը, ինչ որ պատմական հիմք չունի: Հաւանական կարծիքն այն է թէ այդ թարգմանութիւնը տեղի ունեցած է Փրկչական Բ. դարուն, և Եբրայական բնագրին վրայէն: Անունը ստուգիւ կ'արդարացնէ իր ներքին արժէքը, վասնզի իսկապէս հարազատ թարգմանութիւն մը ճանչցուած է այն:

Ասորական աշխարհը Հայաստանէն առաջ ընդունած է քրիստոնէական կրօնքը: Ունենալով սեփական զիր՝ ան աւելի կանուխ ունեցած է նաեւ Աստուածաշունչի աստրերէն թարգմանութիւնը՝ որ ծանօթ է, ինչպէս տեսանք, ՊեթիՏՏԱ անունով: Սահմանակից ըլլալով մեր երկրին՝ իր կրօնական զբաղմանութիւնը ազգած է մերինին վրայ: Պարսկերէնի և յունարէնի հետ ասորերէնն ալ ընտանի լեզուներէն մէկն է եղած Ոսկեդարու և զայն կանխող ժամանակի մեր մտաւորական ընտրանիին: Մեսրոպ հմուտ էր այդ լեզուին: Հաւանականութենէ հեռու չըլլար գուցէ ենթադրել թէ Գրի Գիւտի հեղինակը Ստուածաշունչի թարգմանութեան նախափորձեր ըրած ըլլայ ասորական Պէշիտտայէն: Վերջնական ու ամբողջական վերածումը, սակայն, կատարուած է Եօթանասնից յունարէն բնագրին մէկ ընտիր օրինակին վրայէն զոր թարգմանիչներ իրենց հետ բերին Բիւզանդիոնէն: Բնագրական բաղդատութիւններ, միւս կողմէ, ցոյց կու տան թէ մեր թարգմանիչները Պէշիտտան ու Եօթանասնիցը միանգամայն ունեցած են աչքի առջեւ կամ ինչպէս Կոնիքի կ'ենթադրէ: «Նդեխայէ, Բիւզանդիոնէ և Աղեքսանդրիայէ բնագիրներ գործածուած են թարգմանիչներու կողմէ»: Անհաւանական վստիկ մը չըլլար եթէ աւելցնենք թէ մեր թարգմանիչները աչքէ չեն վրիպեցուցած նաեւ Կեսարեան օրինակներ, երբ նկատի առնենք որ Կեսարիոյ մէջ քրիստոնէական

ՄԱՅՐԵՆԻ ԲԱՐԲԱՌ

Նախ նրաժի պէս հնչեցիր օրհներուս վրայ մանուկի,
Մայրենի փողըք բարբառ, եւ աղօթի մը նման
Դուն բարձրացար առ Աստուած քելին վրայ գիշերուան
Յըբո՛ւ շողաց առաջին սիրոյ ճրագը ոսկի:

Հետքհետէ ձուլուեցայ քեզ հետ, հոգիս աղբիւրիդ
Վըրայ ծրած գաղտնօրէն, արտասուա՞ծո՛ւր ձուռնի,
Ըմպեց քեզմէ ինչ որ դուն կուսայիր ջինջ, խնկեցի,
Բիւրեղացա՛ւ մտիս մէջ քեզմէ հոսած ամէն շիք:

Հիմա չըկայ հրաժը սուրբ, ո՛չ ալ աղօթքն անցեալին,
Բայց անհուն բան մը պայծառ, տեսիլի պէս երկնային,
Իւրաքանչիւր հնչումէդ իմ աչքերուս կ'երեւի:

Ու կը զգամ թէ անայլայլ գեղեցկութեանդ շնորհիւ,
Իբրեւ համբոյր լռութեան խօսող ուրիշ համբոյրի,
Յաւերժական խորհուրդով միացած եմ ցայգ ու Տիւ...

Սօնաթներ

ԱՐՄԷՆ ԵՐԿԱԹ
(Վեթերան Անդամ)

կըթութիւնն ստացող Լուսաւորիչ անտարակոյս անկից իր հետ բերած պիտի
ըլլար Սուրբ-Գրական սեփական օրինակ մը, օրինակ մը որ հաւանաբար
բաղմապատկուեցաւ Լուսաւորչի իսկ օրով պատրաստուած գրիչներու ձեռքով,
և որուն վրայէն կը կատարուէին ընթերցումներ և բերանացի — գուցէ և եր-
բեմն յունասառ գրաւոր — թարգմանութիւնները: Նոյնը անվարան կարելի է
ըսել նաեւ Լուսաւորչի յաջորդներուն՝ Արիստակէսի, Վրդանէսի, Մեծն Ներ-
սէսի և Սահակի համար:

Նկատի առնելով թարգմանութեան նման ձեռնարկի մը լրջութիւնն ու
ծանրակշիռ արժէքը, անոր բաղմակողմանի պահանջը, և բնազդիւրներու և
թարգմանութիւններու պէսպիսութիւնները՝ հետեւեալք ընդօրինակութիւններու
և մերթ լուսանցքային ծանօթութիւններու ներմուծութիւններով յառաջ եկած
աղաւաղումներու, ուրիշ կերպ չէր կրնար ըլլալ:

Հակառակ յունարանութեանց, և նոյնիսկ երբեմն երրայաքանութեան՝
որոնք ոտնխտի մտած են մեր նախնեաց թարգմանութեան մէջ՝ «ասացուածի
գեղեցկութեամբ և վերածումի ճշգութեամբ Հայերէն Աստուածաշունչը անգե-
րազանցելի է»: Իսկապէս «ԹԱՐԴՄԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ԹԱԳՈՒՀԻՆ» է այն:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ ԿԱՊԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Անցնող Յուլիս 1ին Մոսկուայի մեջ բացուեցաւ Հայ գրականութեան եւ արուեստի Տասնօրեակը: Աւելի քան 1000 (հազար) արուեստագէտներ եւ արուեստի աշխատաւորներ Հայաստանէն Մոսկուա փոխադրուեցան Ս. Միլոթեան մայրաքաղաքի բնակչութեան Հայ մշակոյթի նուաճումները ներկայացնելու:

Հայկական օփերաներու բեմադրութիւն. — Տասնօրեակին, Ալ. Սպենդիարեանի անուան օփերայի եւ բալետի թատրոնը ներկայացուց Արմէն Տիգրանեանի «Դաւիթ բէկ» եւ «Անուշ», Տիգրան Չուխանեանի «Արշակ Երկրորդ» օփերաները, Գ. Եղիազարեանի «Սեւան» բալետը, եւ վերջապէս ռուս տիեզերահռչակ արուեստագէտ Չայքովսկիի «Պեկովայա դամա» օփերան:

«Դաւիթ բէկ»ը Ա. Տիգրանեանի վերջին ստեղծագործութիւնն է, որ կը ներկայացնէ հայ ժողովուրդի ազատագրական պայքարի դրուագներէն մէկը: Գործողութիւնը կը կատարուի 18րդ դարու առաջին քառորդին: Հայ ժողովուրդը Դաւիթ Բէկի ղեկավարութեամբ կ'ըմբոստանայ դաժան եւ արիւնկղակ պարսիկ բռնակալներու դէմ եւ յաղթական մարտնչութիւններու շնորհիւ կ'ազատագրէ երկիրը: Ներկայացման դիրիժէօնն է Մ. Թավրիզեանը: Արտաքին ձեւաւորումը կատարած են ժողովրդական նկարիչ մեծանուն Մ. Սարեանը, Ա. Միրզոյեանը եւ Թ. Նսայեանը, իսկ դերակատարներու շարքին կ'երեւին մեզի շատ ծանօթ անուններ, Միհրան Երկաթ (Դաւիթ Բէկ), Գոհար Գասպարեան, Արմինէ Թիւթիւնեան (երկուքն ալ Գահրիէէն) եւ այլն:

Արմէն Տիգրանեանի հանրածանօթ «Անուշ» օփերան, տասնօրեակին ներկայացուած է որպէս հայ երաժշտական գանձարանի փայլուն գոհարներէն մէկը: Այս ժողովրդական օփերան, որ Հայաստանի բեմերուն վրայ 500 անգամէն աւելի բեմադրուած է, Հայ գիւղական կեանքը կը պատկերացնէ իր սովորութիւններով, բարքերով եւ աւանդութիւններով:

Տասնօրեակին նոր բեմադրութեամբ բեմադրուած է Տիգրան Չուխանեանի «Արշակ Երկրորդ» օփերան, որ անցեալ դարու 60ական թուականներու ստեղծագործութիւն է: Օփերայի նոր բեմադրութեան մէջ մեկնաբանման չեղադրուած է Արշակ Երկրորդի պետական, քաղաքական գործունէութեան վրայ: Ներկայացման մէջ ընդգծուած է օփերայի հայրենասիրական ոգին: Այս մեծարժէք գործին բեմադրութիւնը վստահուած է ժողովրդական արտիստ Վ. Վարդանեանի, նկարիչներ Ա. Միրզոյեան եւ Ա. Չափարեան կատարած են արտաքին ձեւաւորումը, իսկ գլխաւոր դերերգները ստանձնած են Մ. Երկաթ, Վ. Գրիգորեան (Արշակ Երկրորդ) Գոհար Գասպարեան, Լ. Լազարեան, Մ. Չմշկեան (Փառանձեմ), Կ. Մարկոսեանը (Վասակ սպարապետ) եւ:

Տասնօրեակի յայտագրին մաս կը կազմէ նաեւ Չայքովսկիի «Պեկովայա դամա» օփերան, որուն լիբրէտոսն գրուած է Պուշկինի համանուն վիպակին հիման վրայ: օփերային բեմադրիչն է ժողովրդական արտիստ Ռուբէն

Սիմոնովը: Ռուսական օփերային արուեստի այս գլուխ գործոցին քեմադրութիւնը ռուսական բեմին վրայ, Մոսկուայի դժուարահաճ հասարակութեան առջեւ արդարեւ մեծ պատասխանատուութեան առջեւ կը դնէ «Ա. Սպենդիարեանին» ղեկավարութիւնը: Հաւատացած ենք սակայն թէ մեր սքանչելի արուեստագէտները պատիւով դուրս պիտի գան այս դժուարին քննութենէն:

Վերոյիշեալ յայտագրին վրայ կ'աւելնայ նաեւ երգչահան Գ. Եղիազարեանի «Սեւան» պաշէթը, որուն մէջ հեղինակը հմտօրէն օգտագործած է հայ ժողովրդական երգերը և պարեղանակները:

Կերպարուեստ. — Հայ մշակոյթի տասնօրեակին, Հայաստանի նկարիչները և քանդակագործները պիտի մասնակցին աւելի քան 750 կտոր աշխատանքով: Մասնակցողներուն մեծագոյն մասը Երեւանի գեղարուեստական ինստիտուտի շրջանաւարտներ են, որոնք միայն վերջերս ասպարէզ գալով, արդէն մեր գեղարուեստական կեանքին մէջ դարձած են ձեռնահաս ուժեր, արժանի ցուցադրուելու Մոսկուայի մէջ:

Բնանկարներ. — Հայկական բնանկարի ստուար շարքեր պիտի ցուցադրեն նկարիչներ Գ. Գիւրջեանը, Խ. Եսայեանը, Մ. Ասլամազեանը, Մ. Արէշեանը և ուրիշներ: Այս ժանոթ անուններուն հետ մենք կը հանդիպինք հայրենի բնութեան նոր երգիչներուն, շատերուն անձանոթ անուններ, որոնք իրենց թարմ ու ներշնչուած արուեստով, կենսունակութիւն և երիտասարդութիւն կը բերեն մեր կերպարուեստին մէջ:

Դիմանկար. — Բնանկարի կողքին, դիմանկարի ժանրը ևս խնամքով պիտի ցուցադրուի: Քաղաքի և գիւղի աշխատանքի մարդոց, — և մշակութային ներկայացուցիչներու դիմանկարով կը ներկայանան նկարիչներ Ս. Գալուստեանը, Յ. Աղլիզեանը, Հ. Կալեւցը, Զ. Պարոնեանը Դ. Առուստամեանը և շատ ուրիշներ: Աչքառու են Չիլինկիրեանի դիմանկարային շարքը, նուիրուած հայ արուեստի ականաւոր դէմքերուն, և Սալաեանի գեղջուկներու դիմանկարները, որոնք գոյնի նուրբ յատկութիւններով երկնագծուած են:

Տասնօրեակի ցուցահանդէսին կը մասնակցի ժամանակակից կերպարուեստի ամենախոշոր դէմքերէն մէկը՝ Մարտիրոս Սարեանը, որուն ստեղծագործութեանց ծաւալուն ցուցահանդէսը գարնան բացուեցաւ Մոսկուայի մէջ:

Մեր նկարիչները Մոսկուայի մէջ հանդէս կուգան ալյազան նիւթերով, որոնք կը խօսին իրենց հեղինակներու հասունութեանը մասին: Այսպէս Մոսկուայիները պիտի դիտեն Հ. Զարդարեանի «Սեանգէսի շինարարների յաղթանակը» մեծագիր պատկերը. Պապեանի «Հանքին մէջ» և «Վերջին Հերթափոխը», Ե. Յարութիւնեանի «Զուլարաւին մէջ», Մ. Յարութիւնեանի «Կէսօրը», Տ. Սիմոնեանի «Արեւածագը» և այլ խոշոր կտաւներ, նուիրուած քաղաքի թէ գիւղի մէջ ծաւալող աշխատանքի. նոյնպէս պատմական և յեղափոխական թեմաներու նուիրուած լուրջ գործեր, ինչպէս Յ. Սեդրակեանի «Բսանվեցը», Հ. Աւետիսեանի «Ազատարարները», Վ. Խորէնեանի «Կարմիր Առաւօտը», Է. Իսաբէկեանի «Հաղթատի Գիւղացիներու Ելոյթը», :

Կենցաղային. — Հայաստանի մէջ մշակուած կերպարուեստի ամենաերիտասարդ տեսակը (ժանրը) կենցաղայինն է. և սակայն ստեղծագործութեանց ճնշող մեծամասնութիւնը կը պատկանի այս տեսակին: Յիշենք քանի մը օրինակներ. — Ս. Նալբանդեանի «Հետաքրքիր Գիրքը», Մ. Արէշեանի «Կէսօրը», Ա. Բէքարեանի «Օրօրօցի Մօտը», Վ. Երեանեանի «Նո-

բեկը», Գ. Խանջեանի «Խարուած Յոյսերը» և «Երջանիկ Ճանապարհը»։ Իսկ մեծ կտաւներ արտադրած են Է. Իսաբէկեանը «Գաւիթ Գառնարած» (Սասունցի Դաւիթ), Գ. Խանջեանը «Անահիտը», (ըստ Ղ. Աղանանի համանուն հէքիաթին) և Հ. Զարդարեանը «Խաչատուր Արփեան»։

ԳրաՖիկ.— Շնորհալի և ձեռնհաս գրաֆիկներ ըրազմամարդ հոյլ մը իր մասնակցութիւնը կը բերէ Տասնօրեակին։ Մեր գրականութեան կոթողները, որոնք տարիներ շարունակ լոյս կը տեսնէին առանց պատկերադարձութեան, այժմ օրը օրին կը հարստանան և կը ճոխանան նկարներով, ինչպէս Հ. Կոջոեանի «Սայաթ Նովա», Հայկական Հէքիաթներ — «Աղթամար», Է. Իսաբէկեանի «Վարդանանք», Թմկաբերդի Առումը», Գ. Խանջեանի «Անոյ», «Գիքորը», «Լաւլարի Որսը», Մ. Աբեղեանի «Աղթամար»ը, Ա. Բեքարեանի (Յ. Պարոնեանի երկհատորեակը) և դեռ շատ ուրիշներ, որոնց թուումը կարելի չէ ընել այս նեղ սիւնակներուն մէջ։

Քանդակագործութիւն.— Յետ պատերազմեան շրջանին, մեր քանդակագործութիւնը կը զարգանար զրեթէ բացառապէս պորսելի ուղղութեամբ։ Քանդակագործական կոմպոզիտիւնները հազուադիւս երևոյթ էին։ Երիտասարդ սերունդը այս մարզին մէջ ևս սկսաւ արտայայտուիլ ձիրքով և շնորհով։ Ահաւասիկ յաջողուած նմոյշներ, ինչպէս «Անընկճելին», Ժ. Միրզոեանի «Հերթապահուհին», Ռ. Եկմալեանի «Վարդան Մամիկոնեան»։ Տասնօրեակին կը մասնակցի հին սերունդէն Ա. Սարգիսեան «Սահակ Պարթև և Մեսրոպ Մաշտոց» խմբաքանդակով, որտեղ հիւսնալի կերպով օգտագործուած են հայ միջնադարեան քանդակագործութեան կոմպոզիտօրներու սկզբունքներն ու ծաւալներու մշակման ձևերը։

Չափադանց հարուստ է Դիմաքանդակի բաժինը։ Պրօնդէ, մարմարէ, փայտէ և կիւիտէ կերտուած քնեղէն մեզի կը նային մեր ժամանակակից ծանօթ դէմքեր և գործիչներ, որոնք Ա. Սարգիսեանի, Ս. Թատեանի, Ա. Ուրարտուի, Գ. Ահարոնեանի և աւելի քան երկու տասնեակ ուրիշ քանդակագործներու ստեղծագործութիւններն են։

Երևանի մէջ յախճապակիի գործարանի հիմնադրումով, մեր քանդակագործութիւնը կը հարստանայ բոլորովին նոր արուեստով մը՝ յախճապակիի մանրաքանդակով, որ ունի կերտած մանրագիր պորտրէներ և խմբաքանդակներ, որոնք Տասնօրեակի ցուցահանդէսի նմոյշներուն մէջ տեղ գտած են։ Նոյն ձևով և արհեստական թէքնիքով փորածոյ և կոփածոյ արծաթեայ իրեր, մեր ժողովրդական կիրառական արուեստի որպէս նմոյշ՝ բերուած են Մոսկուա, ցուցադրութեան համար։

Ծրագրութիւն եւ Պար.— Հայ Դրականութեան և Արուեստի Մոսկուայի Տասնօրեակին պատուաւորապէս և գեղարուեստական բարձր մակարդակով իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն նաև հայ երաժշտութեան, երգի ու պարի աշխատաւորները։ Այսպէս.—

Պետական սէնֆօնիք նուագախումբը, Հայֆիլարմօնիայի կատարողական միաւորներէն և պարի վաստակաւոր անսամպլը։ Հայաստանի Պետական երգեցիկ խումբը, Կոմիտասի անուան վաստակաւոր քառեակը, Պետական էստրէլատային նուագախումբը, ինչպէս նաև Ռատիոյի Ժողովրդական Դործիչներու Անսամբլը։

Հայ Ժողովրդական Երգի և Պարի Պետական Անսամպլը, որ 1938ին հիմնադրուած է և ըրազմիցս համերգային շրջագայութիւններ կատարած է

Ս. Միութեան զանազան հանրապետութիւնները, կատարողական հարուստ փորձառութիւն ձեռք բերած է: Այս խումբը որ ժողովրդական աբսոլուտ թ. Ալթունեանի ղեկավարութեամբ կը գործէ, հարստացուցած է իր խաղացանկը հայ ժողովրդական երգի և պարային երաժշտութեան լուսագոյն նմոշներով:

Անսամբլին կը մասնակցին 80 երկսեռ երգիչներ, պարողներ, գործիքային խումբի երաժիշտներ: Խաղացանկին մաս կը կազմեն «Մովսէս Զարնիքը», «Թեւոն», «Հորովելը», «Կոլխոզային Գառնակներ», «Կանչում եմ հար, արի», «Երկու քոյր ենք», «Հոպինտ», «Սարերի հովին մեռնիմ», «Զաղացս պատիկ-պատիկ» եւայլն: Պարային համարներէն առանձնապէս յիշատակենք «Սեանին», «Բոչարին», «Ծափ-պար»:

Անսամբլի համերգային ծրագրին մէջ իր տեղն ունի նաեւ Արամ Խաչատուրեանի «Երեան»ը, Ալ. Յարութիւնեանի «Յնծութեան Երգը», Ա. Սաթեանի «Անուշ Հայաստան»ը, Ե. Սահառունիի «Ս. Հայրենիքը» եւայլն:

Պետական սինֆոնիք նուագախումբը, իր կարգին հանդէս կուգայ համերգային երեք ծրագիրով: Նուագախումբին գլխաւոր վարիչ Մ. Մալունցեանին ժողովրդական Արսիսի, իսկ խումբին գլխաւոր ուժերուն Վ. ԿԱՍԿԱՆՈՐ Արսիսի պատուաւոր կոչումը շնորհուած է: Տասնօրեակի Սլավֆոնիք ծրագիրներուն մաս կը կազմեն Ա. Սպենդիարեանի «Երեանի Էթիւտները», Արամ Խաչատուրեանի «Սէնֆոնիան», Ալ. Յարութիւնեանի «Տօնական Նախերգանքը», Ա. Տէր Ղեւոնդեանի «Ախթամար» սէնֆոնիք պոէմը, Բաբաջանեանի «Հերոսական Բալլատը», Դ. Սարգեանի սէնֆոնիք պատկերները եւ., եւ.: Վերոյիշեալ գործերուն բարձրարուեստ կատարումը Հայաստանի մէջ, արժանացած է արդէն ջերմ ընդունելութեան:

Տասնօրեակին կը մասնակցի նաեւ «Կոմիտաս Գառնակը», որ յայտնի է իր մեծ համբաւով, նուրբ և հմայիչ արուեստով, ո՛չ միայն Ս. Միութեան այլ նաեւ արտասահմանի մէջ:

Պետական Երգեցիկ խումբը, ընդլայնուած կազմով Տասնօրեակի ընթացքին հանդէս կուգայ խմբերգային բազմազան ծրագիրով: Արուեստի վաստակաւոր գործիչ Ա. Տէր Յովհաննէսեանի ղեկավարութեամբ խումբը կատարողական նոր և աւելի բարձր որակի է հասած: Խումբին երգացանկին մաս կը կազմեն նաեւ Կոմիտասի ստեղծագործութիւններէն «Գաղհներ», «Լօ-Լօն», «Կուժն առան», «Սարերի վերով գրնացը», «Փեխին գովքը», «Բինկօլ», իսկ Կարա-Մուրզայի ստեղծագործութիւններէն «Սլազեհալը», «Գացէք տեսէք»ը, «Լիպօ Լէլէն», որոնք կ'երգուին գեղարուեստական իմաստաւորման ներքնութեամբ և յստակութեամբ և միակուռ հնչականութեամբ: Պետական երգեցիկ խումբին ծրագրին մէջ կը մտնեն նաեւ հեղինակներու գործերը. ինչպէս «Հունձքի Երգը» (Ալ. Յարութիւնեան), «Հայրենիքը» (Զաքարեան) «Եղբայրութեան Հիմը» (Է. Արքայտեան), «Նովտիրն» (Հ. Ստեփանեան) եւ.:

Տասնօրեակին, էստրադային երաժշտութիւնը կը զրաւէ իր պատշաճ տեղը. պետական էստրադային նուագախումբը պիտի հրամցնէ նաեւ կարգ մը նոր գործեր ինչպէս Ա. Այվազեանի «Հայկական Փանադիան», «Կարինեն», Ա. Բաբաջանեանի «Նատաշայի Երգը» Է. Յովհաննէսեանի «Դէպի Տունը», Ալ. Յարութիւնեանի «Իմ Սէրը» եւ.:

Հայաստանի Մշակութային Նախարարութեան ռատիօնֆօրմացիայի գլխաւոր վարչութեան ժողովրդական գործերու անսամբլը, վաստակաւոր արտիստ Ս. Մերանգուլեանի ղեկավարութեամբ նախապատրաստական Լուսնի դուռն աշխատանք կատարած է:

ԴԱԻԻԹ ԲԵԿ ՕՓԵՐԱՆ

Կան երաժշտական ստեղծագործութիւններ, որոնք մարդու մէջ կ'արթնցնեն խոր յոյզեր, կը խօսին անոր հոգիին հետ, պատմական կարեւոր շարժան մը կը վերակենդանացնեն անոր առջեւ: Եւ պատահական չէ, որ մարդ դիւրութեամբ կ'իւրացնէ այդպիսի ստեղծագործութիւն, կ'ընդունի իր հոգիին հարազատ, կը սիրէ:

Ճիշդ այդպիսի ստեղծագործութիւն է տաղանդաւոր երաժշտագէտ Արմէն Տիգրանեանի «Դաւիթ Բէկ» պատմահերոսական օփերան:

Ինչն է գրաւած այդ ստեղծագործութեան մէջ ինձ իբրեւ բեմադիր: ամէնէն առաջ օփերային խոր ազգային ոգին, մեղեդին, ազգային գոյնը: Ամբողջ երաժշտութիւնը, տողորդած է հայրենասիրական ոգիով, ժողովուրդի անհուն հաւատքով դէպի իր ուժը, որ ազատէ զինք օտար բռնակալներու լուծէն: Մեղեդիական տարրը, ազգային համուհոտը այնքան ուժեղ են «Դաւիթ Բէկ»-ի մէջ, որ կարծես կը լսես անմահ «Անուշ»-ի երաժշտութիւնը, թէ, անշուշտ, այդ երկու ստեղծագործութեանց մէջ կան զգալի տարբերութիւններ. անցեալ տարուան աշնան, երբ մենք ձեռնամուխ եղանք՝ «Դաւիթ Բէկ»-ի նոր բեմադրութեան, կատարեցինք նախնական մեծ աշխատանք: Իբրեւ Օփերայի բեմադիր, ես պարզեցի ինքս ինձ համար, ուսումնասիրեցի երաժշտութիւնը, կազմեցի բեմադրութեան ծրագիր: Երաժշտութեան մանրամասները պարզելէ ետք սկսայ աշխատիլ դերակատարներու հետ: Դաւիթ Բէկի, Սանթուրի, Շուշանի, Թամարի և այլ այնքան մեղեդիական դերերգները կատարող մեներգիչները, որոնք բեմադրութեան ընթացքին սիրով կ'աշխատէին իրենց դեր-երգերուն վրայ. կը յղկէին, կը բիւրեղացնէին ամէն մէկ հնչիւն:

Այդ միջոցին բեմական ծրագրի վրայ սկսան աշխատիլ Վ. Աճէմեան և Գ. Մելքումեան:

«Դաւիթ Բէկ» օփերան լայն կտաւի պատմա-հերոսական ստեղծագործութիւն է: Գործողութիւնները մեծ մասով կը կատարուին պալատի կամ ամրոցներու կամարներէն դուրս, հայկական լեռնաշխարհին մէջ: Ահա թէ ինչու, բացի երաժշտութիւնը ճիշդ մեկնաբանելէ, մենք մեծ ուշադրութիւն ըրինք ներկայացման արտաքին ձեւաւորման: Անհրաժեշտ էր վարպետօրէն կատարել զարդանկարներու և հագուստներու ուրուագծերը, և աշխատիլ որ Երեւանի խտապահանջ ունկնդիրը զգայ, շօշափէ ներկայացուող դարաշրջանը: Եւ ահա յանձինս ժողովրդական նկարիչ Մարտիրոս Սարեանի և նկարիչներ Խ. Նսալեանի ու Ա. Միրզոյեանի ներկայացումը գտաւ իր արտաքին ձեւաւորման տաղանդաւոր իրագործողները:

Մոսկուայի մէջ կայացած Հայ Գրականութեան և Արուեստի Տասնօրեակը խոշոր իրադարձութիւն կը հանդիսանայ մեր ժողովուրդի մշակութային կեանքին մէջ և մեր արուեստագէտներու ստեղծագործական ուժերուն բուռն վերելքին լաւագոյն վկայութիւնը:

Ս. Հ.

Ամփոփուած Ս. Շ.

Հ.Բ.Ը. ՄԻՈՒԹԵՂԱՆ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

ՖՐԱՆՍԱ

Մարտէյլի Հ. Բ. Ը. Միութեան մասնաճիւղը երեսուն տարի է ի վեր գոյութիւն ունի և իր մէջ կը հաշուէ 160 անդամներ: Երիտասարդաց ընկերակցութիւնը և Տիկնանց օժանդակ յանձնախումբը որ վերջերս կազմակերպուած է, կը գործեն մասնաճիւղի կողքին: Մարտիլիոյ հայ գաղութին մեծութեան և կարեւորութեանը համեմատութեամբ, մասնաճիւղի անդամներուն թիւը անբաւարար է, ինչ որ կը յուսանք շուտով եռապատկուած տեսնել, Մասնաճիւղը մշակութային գետնի վրայ կը գործէ, պահելով ԵՐԵՎԱՆԻ ԴՊՐՈՑՆԵՐ, երկու ուսուցիչներով: Որոնք ամէն տարեվերջին կուտան իրենց հանդէսները խանդավառ պահեր ստեղծելով գաղութին մէջ:

Մարտիլիոյ մէջ կան Մարկոսեան եօթը սաներ, որոնք կը հետեւին արհեստագիտական զանազան վարժարաններու և կը վայելեն մասնաժողովին գուրգուրանքը:

Անդամարշաւը արդէն սկսած է Յոբելինական հանդիսութեանց առիթով. Այժմու սրահը ունի նաեւ գրադարան, բայց որոշուած է Հայկական Տան մը կազմակերպութիւնը սեփական շէնքով և կեդրոնական վայրի մը մէջ:

Մրազբուած է նաեւ սեփական մարզադաշտի մը անյետաձգելի պահանջներն գոհացում տալ, մշակոյթի կողքին զարկ տալու համար մեր երիտասարդութեան մարմնակրթական յառաջդիմութեան:

«Դաւիթ Բէկ» օփերան հարուստ է բազմամարդ տեսարաններով, որոնք գրուած են վարպետ գրչով: Մեծ աշխատանք կը պահանջէր երգչախումբը բարձր հնչեղութեան հասցնելու. ներկայացման մէջ անոր գործօն դերը տալու համար: Այդ ուղղութեամբ խմբավար Կ. Կարապետեանի ղեկավարութեամբ երգչախումբը զգալի աշխատանք կատարեց:

Մասնաւոր ուշադրութիւն դարձուցած ենք Նուագախումբի որակեալ կատարման: Ինչպէս յայտնի է Նուագախումբն ու երգչախումբը հանդէս կուզան մեծ կազմով: Նուագախումբին բազմաթիւ մասնակիցներ, որոնք առաջին անգամն է որ ելոյթ կ'ունենան օփերայի մէջ, կարճ ժամանակամիջոցին մէջ կրցան տիրապետել ստեղծագործութեան կատարողական մասին:

Օփերայի նոր բեմագործութեան ատեն մեր առջեւ հարց դրինք որ որքան կարելի է լիակատար կերպով վեր հանենք այդ հիմնալի ստեղծագործութեան երաժշտական հարստութիւնները, ճիշդ կերպով տալ հեղինակի յղացումը: Մեր ամբողջ բեմագրական աշխատանքի միջոցին մեզ անընդհատ մէկ միտք հետապնդեց, աշխատիլ որ «Դաւիթ Բէկ»-ի երաժշտութիւնը այնքան հարազատ ու սիրելի դառնայ մեր աշխատաւորութեան, որքան հարազատ ու սիրելի է երաժշտագէտի «Անուշ» օփերան:

«Յառաջ»

ՄԻԻԱՅԷԼ ԹԱԻՐԻՉԵԱՆ
Օփերայի գլխաւոր ռեժիսոր

Կ Ի Պ Ր Ո Ս

Բիւզանդ Եղիայեան, ծանօթ մանկավարժ և գրող, կը նշանակուի տնօրէն Միութեանս Կիպրոսի Մեղգոնեան Կրթական Հաստատութեան:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ. ԺՈՂՈՎԻ

Յառաջիկայ դպրոցական տաճարացեան սկսեալ, Միութեանս Կիպրոսի Մեղգոնեան Հաստատութեան Տնօրէնութեան պատգոնին կոչուած է ծանօթ մանկավարժ և գրող Տիար Բիւզանդ Եղիայեան: Ան կը յաջորդէ Տիար Դանիէլ Ոսկեանի, որ նոյն պատգոնը կը վարէր 1945էն ի վեր:

Այս առթիւ Կեդր. Վարչութիւնը իր գնահատմամբ կը յայտնէ Տիար Ոսկեանի, տասնամեկ տարիներու ընթացքին իր մատուցած ծառայութեանց համար և լաւագոյն մաղթանքները կ'ուղղէ Տիար Եղիայեանի՝ որպէս իր բոլորանուէր ջանքերուն շնորհիւ ազգային բարձրագոյն դաստիարակութեան նուիրուած այս մեծ կրթաբանը նորանոր յաջողութիւններ արձանագրէ:

Դիւան Կեդր. Վարչ. Ժողովի

ԿԵՆՍԱԳՐՈՒ ՔԻՆ. —

Նորընտիր տնօրէնը ծնած է 1900ին, աւարտած է Իզմիրի Ամերիկեան Միջազգային Գոլէճը: Պաշտօնավարած է Սեւանիկի ամերիկեան վարժարանին մէջ որպէս ուսուցիչ: Փոխադրուելով Լիբանան, 1934էն ի վեր Անթրիպիսի մէջ կը դասախօսէր:

Հայ Երեսասարդաց Ընկերակցութեան կազմութիւնը

Լաթաքիոյ Մասնաճիւղին Վարչութիւնն ու քսանի չափ տղաք, դաշտագնացութեան մը ընթացքին, հանգանակեցին 1230 ս. ոսկի, (400 տոլար, վերակազմելու համար տեղւոյն Հայ Երիտասարդաց Ընկերակցութիւնը: Քաղաքին կեդրոնական մէկ պողոտային վրայ վարձեցին նաեւ սկումբ մը, իրենց ընկերային և մշակութային գործունէութեանց համար:

Այս առթիւ Ապրիլ 29ին (1956) տրուեցաւ ճաշկերոյթ մը Լաթաքիոյ «Բազիլոնյի» մեծ սրահին մէջ, ուր ներկայ էին Միութեան Հալէպի Հ. Ն.

Ընկերակցութեան ատենապետ Տոքթ. Ռ. Ճէպէճեան, Պէյրութէն Հ. Ե. Ընկերակցութեան Կեդր. վարչութեան անդամ Մեղր. Հրաչ Սեղրակեան ինչպէս նաեւ անդամներ ու բարեկամներ: Բացման խօսքը կատարեց Մասնաճիւղին Ատենապետ Տոքթ. Կ. Մարկոսեան: «Տարիներէ ի վեր, ըսաւ ան, Միուլթեան անդամներէն շատեր մեզ դատապարտեցին անգործութեան համար, թէեւ իրենք ալ լաւ կ'ըմբռնէին թէ առանց սեփական տուն մը ունենալու, «գծուար էր որեւէ գործունէութիւն ունենալ: Հիմա որ ունինք մեր ակումբը, «մնացեալը աւելի դիւրին պիտի ըլլայ իրագործել:»

Ճաշկերոյթին խօսք ատին Համբարձում Գարայեան, (Գահիրէէն), Մեթր Ռուբէն Պօղոսեան, Տոքթ. Ճէպէճեան՝ (Հալէպէն) և Մեթր Սեղրակեան (Պէյրութէն), որոնք շեշտեցին իրիտասարդաց ընկերակցութեան բիւրիք մասնակցութեան անհրաժեշտութիւնը ազգապահպանման աշխատանքին: Յայտագրի վերջաւորութեան նորաբաց ակումբի ֆոնտին ի նպաստ կատարուեցաւ հանգանակութիւն, որուն արգիւնքը եղաւ աւելի քան 3000 ս. ոսկի:

ՀԻՒՄԻՍԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱ

Նախագահը Սան Տիէկոյի մեջ:—

Հ. Բ. Ը. Միութեան Սան Տիէկոյի Մասնաճիւղի կարգադրութեամբ, Ապրիլ 15ին, Սան-Տիէկոյի և շրջակայքի գաղութը, բոլորն ալ Բարեգործական անդամներ, հաւաքուեցան Էլ-Մօրաքիօ ճաշարանը՝ ողջունելու համար Հ. Բ. Ը. Միութեան Նախագահ Տիար Ալեք Մանուկեանը և իր յարգելի Տիկինը:

Բարի գալստեան և յարգանքի արտայայտութիւններէ վերջ գործադրուեցաւ գեղ. յայտագիր, որու ընթացքին ներկաներէն պ. Սալանեան անգլիերէնով արտայայտուեցաւ յօգուտ Կէս Միլիոն Տոլարի հանգանակութեան:

Վերջին խօսողը եղաւ յարգելի նախագահը, որ Միութեան օգտակարութիւնը շեշտելով ըսաւ. «Հ. Բ. Ը. Միութիւնը պիտի ապրի, բոլորէ իր «աղամանդեայ յորելեանը, գոյութեան հարկւրամեակը, և որչափ ասին հայ «տղգը ապրի, Բարեգործականն ալ նոյնչափ պիտի ապրի և տեական ըլլալու: Լատինական հին ասացուածք մը կայ որ կ'ըսէ. «Միութեամբ կը կանգնինք, բաժանմամբ կ'իյնանք» և Բարեգործականի նշանաբանն է «Միութիւնը Զօրութիւն է»: Գովելով Մասնաճիւղիս գործունէութիւնը և իր ուրախութիւնը յայտնելով քանի մը ժամեր Սան-Տիէկոյի անդամ-անդամուհիներուն հետ անցուցած ըլլալուն համար, յարգելի նախագահը մեկնեցաւ կէս գիշերին իր շնորհալի տիկնոջ հետ:

Յօբելեանը Սիւրաբիւսի մեջ:—

Ապրիլ 15ին, Սիւրաբիւսի «Ամէրիքըն Լիճըն» Սրահին մէջ տօնուեցաւ Միութեան Ոսկեայ Յօբելեանը ճոխ ճաշկերոյթով մը: Ներկաները յոտընկայս երգեցին Տէրունական Աղօթքը և վայելեցին համադամ ճաշը:

Տեղի ունեցան բանախօսութիւններ, ինչպէս և մեներգներ, դաշնակ և ջութակ, Պետրոս Ռումեանի զուարթախօսութիւնները ուրախ մթնոլորտ մը ստեղծեցին:

ԵՕԹԸ նոր անդամներ արձանագրուեցան:

Մայրերու Տօնը Նիւ Արֆի մէջ. — Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ և Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց Միութեան կողմէ սարքուած մայրերու ի պատիւ ճաշկերոյթը տեղի ունեցաւ Երեքշաբթի Մայիս 8ին, եկեղեցւոյ Սրահին մէջ: Տիկիները բոլորուած էին ծաղիկներով զարդարուած սեղաններու շուրջ: Ճաշը սկսաւ Հայր Եղիշէի աղօթքով: Ճաշէն վերջ, օրուան ատենապետուհի Տիկ. Թէրճեան բարի գալուստի և շնորհակալութեան խօսքեր ըրաւ նեկաներուն և երիտասարդներուն, որոնք սեղանին սպասարկութիւնը ստանձնած էին, ի յարգանս մայրերու. ապա «Մայրերու Օրուան ծագման պատմականը ըրաւ: Օրուան պատուակալ մայրն էր Տիկ. Մ. Թահմազեան. ատենապետուհին շնորհաւորեց զինք և ծաղկեփունջ մը նուիրելով ներկայացուց զայն որպէս առաքինի մայր մը: Խօսք առաւ նոյնպէս Տիկ. Խաչմանեան, որ շեշտեց «տալ հայեցի կրթութիւն մեր զաւակներուն, արժեքներ անոնց մեր Մեծածախնէ լեզուն և անոնց արտերուն կանուխէն ցանել սիրոյ և յարգանքի սերմը»: Վերջապէս խօսք առաւ Հոգեշ. Տէր Եղիշէ Արեղայ Կիլիկեան, որ շնորհաւորեց մայրերը, գեղեցիկ օրինակներ բերաւ պատմութենէն և պանծացուց անոնց կատարած վսեմ և հոյակապ դերը ընտանեկան, եկեղեցական և ազգային կեանքի մէջ: Մոմավառութիւն տեղի ունեցաւ յաւէտ բաժնուող մայրերու յիշատակին, որմէ գոյացաւ կոկիկ գուժար մը:

Գործադրուեցաւ գեղարուեստական յայտագիր, և բեմադրուեցաւ Նորունայ Բժիշկը:

*,

Յիսնամեայ հանդէսներ սարքուեցան նաև Լիճի և Սէյլիմ Փիպրէի մէջ, գեղեցկօրէն զարդարուած սեղաններու շուրջ: Համադամներու սպասարկութենէն յետոյ՝ գեղարուեստական կոկիկ յայտագիրներ գործադրուեցան, պանծացնելով Միութեան Յիսնամեայ կեանքը:

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԸ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ. —

ՄՕՆԹԷՎԻԻՏԷՕ (ՈՒՐՈՒԿՈՒԱ). — Մօնթէվիտէոյի մէջ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը ունի իր սեփական շէնքը, ուր կը սարքուին հանգէտներ, դասախօսութիւններ և բարեկամական հանդիպումներ: Մեծ հանդիսութիւն մը սարքուեցաւ Միութեան հանդուցեալ նախագահ Պօղոս Նուպարի մահուան 25րդ տարելիցին առիթով: Մեծ հայուն անմահ յիշատակը պատշաճ կերպով պանծացուեցաւ հայերէն և սպաներէն բանախօսութիւններով:

Գարձեալ Բարեգործականի Տան մէջ Հանգէս-Պատուասեղան մը սարքուեցաւ ի պատիւ Հարաւ: Ամերիկահայոց Կաթողիկոսական Պատուիրակ և Մօնթէվիտէոյի Մասնաճիւղին Պատուակալ Նախագահ Գեր. Տ. Սիոն Եպիսկ. Մանուկեանի, քահանայական նուիրեալ կեանքի 25րդ բեղմնալից տարեդարձին առիթով: Գործադրուեցաւ գեղարուեստական ճոխ յայտագիր: Վերջին խօսողը եղաւ Առաջնորդ Սրբազան Հայրը. ծանրանալով երիտասարդներու և երէցներու փոխ-յարարերութեանց շուրջ, թելադրելով օգտուիլ մեծերու փորձառութենէն, ըլլալ հնազանդ և ուշիմ կրտսեր անդամները մեծ ընտանիքին՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան:

Տօնավաճառի մը կազմակերպութիւնը ևս մեծ խանդավառութիւն ըստեղծեց տեղւոյն հայութեան մէջ: Սրահը կանուխէն զարդարուած էր և շատ

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԶՕՐՈՒԹԻՒՆԸ

✱

Կը պատմուի որ մեծ թագաւոր մը, խելացի և հզօր, զգալով իր մօտայուտ մահը, իր մահուան անկողնին շուրջ բոլորեց իր եօթը զաւակները:

Փայտէ եօթը գաւազանիկներ պատրաստել տուած էր, ամէնքը մէկտեղ ուժով մը խրձածեւ իրարու կապուած:

Իր ներկայութեանը այդ խուրճը իր անդրանիկ զաւակին յանձնել տուաւ, հրամայելով իրեն որ կոտրել փորձէ:

Անդրանիկը փորձեց հնազանդիւ իր թագաւոր հօր, իր բոլոր ուժերը ի գործ դնելով, բայց չկրցաւ խուրճը կոտրել և թագաւորին հրամանովը իր երկրորդ եղբօրը յանձնեց, որ նոյնպէս ինչ որ ալ ըրաւ չկրցաւ կոտրել, այսպէս մէկտեղ կապուած գաւազանիկները:

Եօթը եղբայրները, ըրարաւ ետեւէ փորձեցին կոտրել խուրճը: Բայց ոչ մէկը յաջողեցաւ:

Թագաւորը հրամայեց այն ատեն գաւազանիկները անջատել իրարմէ և իր եօթը զաւակներուն իւրաքանչիւրին յանձնել առաւ հատ մը, հրամայելով անոնց որ հիմա փորձեն կոտրել իւրաքանչիւրը իր ձեռքին մէջ բռնած գաւազանիկը, ինչ որ եօթերնին ալ ըրին ամենայն գիւրու թեամբ:

Սիրելի զաւակներս, ըսաւ այն ատեն թագաւորը, եթէ միացած ըլլաք, ինչպէս էին այդ գաւազանիկները՝ խրձածեւ մէկտեղ կապուած ատենին, աշխարհիս և ո՛չ մէկ զօրութիւնը պիտի կարենայ ձեզ կործանել, ոչ իսկ քնաս մը հասցնել: Բայց եթէ դժբախտաբար անջատուիք, ձեր թշնամիներուն յետինը պիտի ջախջախէ ձեզ մին միւսէն վերջ, այնքան գիւրու թեամբ որքան ամէն մէկերնիդ այդ գաւազանիկներուն իւրաքանչիւրը կոտրեցիք, և անհաման պետութիւնը որ ձեզի կը թողու՛մ բարգաւաճ, հզօր և յարգուած, ակնթարթի մը մէջ պիտի անհետանայ աշխարհիս երեսէն:

Այսպէս խօսեցաւ և հողին աւանդեց ան:

Միութիւն, քիւ 1, Յունուար 1912

ԵԱԳՈՒՊ ԱՐԹԻՆ ՓԱՇԱ

ԵԱԳՈՒՊ ԱՐԹԻՆ ՓԱՇԱ

մը ընտանիքներ, համագամներու զանազան տեսակներով ճոխացուցած էին պիւֆէն: Նիւթական թէ բարոյական տեսակէտով Տօնավաճառն ալ ունեցաւ մեծ յաջողութիւն: Գնուած նոր սրահն ալ սկսած է նեղ գալ Միութեանս, իր ձեռնարկներուն մէջ միշտ քաջալիքող հասարակութեան համար:

Հանդէս-դասախօսութիւն մը ևս մաս կազմեց Մշակութային Յանձնախումբի եռանդուն գործունէութեան: Օրուան խօսողն էր Օ. Վ. Պէտրիկեան: Որոշուեցաւ նոյնպէս մանկավարժուհի Օր. Հռիփսիմէ Աւետիքեան, «Հայ Երիտասարդութեան» շուրջ: Երիտասարդաց Լիկայի երգչախումբը իր մասնակցութիւնը բերաւ սոյն հաւաքոյթին:

ԲԱՐԻՋԻ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ԼՈՅՍԻ ՄԱՏՈՒՌԸ

Յրեք բան կայ՝ հոգու, մարմնու կարգումն է
Գիրք սիրէ, դալամ սիրէ, դաւաք սիրէ.

ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ

Օ՛, գրեքի աշխարհը — ինքեքրք է աճեգր:

Ե. ԶԱՐԵՆՅ

Եթէ մեր Մխիթարեան մատենադարանները վիեննա և վենետիկ լոյսի տաճարներ են իրենց հազարաւոր հատոր դիրքերով՝ ապա Փարիզի Նուպարեան գրադարանը մի չքեղ մատուռ է, ուր հազուադիւս խնամքով և օրինակելի կարգապահութեամբ դասաւորուած են դարակներին աւելի քան երկուստան հազար գրքեր:

Գրադարանը ունի մայրաքաղաքների մեծ գրադարանների վայել ցանկակազմ՝ երկու տեօակ գրացուցակներ — ըստ բովանդակութեան (թեմաթիկ) և ըստ հեղինակի: Մասնաւոր ուշադրութեան և գովասանքի արժանի է թեմաթիկ քարտէզը, դասաւորուած բարեխիղճ ուշադրութեամբ և բանիմաստ ստորաբաժանմունքներով, որով հնարաւորութիւն է տրուում ընթելցողին առանց երկուր փնտռտուքի ուղած գիրքը գտնել:

Գրադարանը ունի նաեւ այն առաւելութիւնը, որ ամբողջը դիմացդ է, ամբողջ գրադարանը չքեղ, մեծ մասամբ փառակազմ հատորներով, որոնք պատուի կանգնած պահակների նման սպասում են հրամանի շարքից դուրս գալու և իրենց ամբողջ կարողութիւնը ի սպաս դնելու ընթերցողին:

Անհատապէս ինձ համար մի սքանչելի անակնկալ եղաւ անմիջապէս գտնել ուղած գրքերս և դեռ աւելին՝ հազուադիւս և մեծ արժէք ներկայացընող զանազան վաւերագիրք Անդրկովկասի վերաբերեալ, ի միջի այլոց Բագուի Հայկական Մշակութային Միութեան հրատարակութեամբ 1908 թուականի կովկասի մեծադիր քարտէզը, որի վրայ մասնաւոր խնամքով և զծագրական հմտութեամբ նշանակուած են հայաբնակ շրջանները և յստակ նշաններով ցոյց տուած հայկական բնակչութեան համեմատական տոկոսը, սկսած Նոյնիսկ 0, 1, 50/օրից, բարձրանալով 17 յարաճուն աստիճաններով մինչեւ 96.8-100 օ/օ ուր բնակչութիւնը բացառապէս հայկական է: Մի անփոխարինելի, հետաքրքրական և մեղ համար մեծարժէք վաւերագիր, որը ակնբախ ցոյց է տալիս թէ որքան մեծ է եղել հայերի լայնափիւռ տարածումը կովկասում:

Ահա և մի ուրիշ հազուադիւս վաւերագիր, որը կովկասում անգամ անմատչելի էր: Անդրկովկասի հայկական մասի տեղագրական ամենամանրամասն քարտէզը: Նստած եմ մեծադիր, մաքուր, կանաչ մահուզով ծածկուած աշխատանքի սեղանի մօտ: Բացիլ եմ այս տասնեակ տարիներ երազածս վաւերագիրը և չեմ կարողանում հայեացքս հեռացնել նրանից:

Ինձ զբաղեցնողը մասնաւորապէս Բորչալուի գաւառն է և Լոռին, որոնք կովկասեան գորգահիւսութեան մէջ զբաւում են իրենց առանձնայատուկ,

պատուաւոր տեղը: Մոռացել եմ սակայն բուն նպատակս: Այստեղ ծանօթ է ինչ ամէն մի գիւղ, սար ու ձոր, գետակ և առու: Տարոււմ եմ մտքերով մօտիկ և հեռաւոր, դարերի միջում չշարժուող անցեալով...:

Ահա Դսեղ գիւղը սարահարթի եղերքին, ինչպէս շատ գիւղեր: Այստեղ է ծնունդ և չքնադ բնութեան կախարդանքին աչքերը բացել Լոռիի աննման երգիչ Յ. Թումանեանը:

Ահա Սանահինը և Հախքատը, մեր անցեալի լոյսի և գիտութեան աղբիւրները: Սանահինում եղել է մի մեծ գրադարան ուր ժողովուած էին, ինչպէս Կիրակոս Գանձակեցին է ասում, շատ գիտնական և ուսումնական մարդիկ, որոնցից մէկն է Անանիա Սանահինեցին, «այլ մտաւոր և հանճարեղ, դիտող տաճարական արհեստի և Աստուածային գրոց մեկնող»:

Սանահինը ոչ պակաս երեւելի էր գինետուներով և լուսաւորութեամբ. Հախքատում վանքը, ուր Ժ. դարում եղել է մինչև 500 կրօնաւոր, այնտեղի մատենադարանը, որը պատմիչներն անուանում են «Ամենափարթամ Գանձարան», մասամբ տեղաւորում էր այրերի մէջ. Կրօնաւորներն այնքան յափշտակում էին այդ Գարձարանի ուսումնասիրութեամբ, որ մինչև անգամ օրերով մոռանում էին իրենց առանց այն էլ սակաւապիտ կերակուրը...: Այնտեղ, Հախքատի Ս. Նշան վանքի կամարների տակ և վանական մենակեաց կիսամութ խուցերի մէջ խաղաղութիւն է որոնել «մէջլիւններից, խաղից և աշխարհից բեզարած» մեր անզուգական անմահ Սայաթ-Նովան:

Ինչո՞ւ սակայն իր ուսեալ զաւակներին չփայփայեց մօր մը պէս երկիրը, ինչպէս աշուղ Զիւանին է ասել,⁶ ոչ միայն «անկիրթ ցեղերն են թանփառական» այսօր... և հայրենազուրկ:

Հայ ժողովուրդը դարերով տոկաց ու մշակեց իր երկիրը Նայիրեան:

Իբրև հրաշք ինքնաբուխ ստեղծեց զարմանահրաշ Այբուբէնը հայկական, զրեց ու թարգմանեց, յօրինեց ու գալիք դարերին յանձնեց իր ուրոյն մշակոյթը և անուններ մեծ ու համատարած:

Բայց դաւադիր ընթացքը պատմութեան և ազգերը ոխերիմ, զրկեցին Հային հարազատ Մայր երկրից և զաւակները անցան երկրից երկիր... տանելով անմար կարօտը Մայր Հայրենիքի և մշտավառ ու պայծառ լոյսը կրօնի և Այբուբէնը Հայկական:

Սակայն ուր էլ գացին հայ ժողովուրդի զաւակները, բերին իրենց հետ իրենց հրաշափառ ԳիրԸ ոգեշունչ, գիտութեան և լոյսի ստեղծագործ հանճարը: Նորից կերտեցին, կառուցին նոր վանքեր և Լոյսի ու Գիտութեան նոր վառարաններ հիմնեցին օտար ափերու վրայ:

Սանահինը և Հախքատը միայն երկուսն են մեր Խօթնասունեհիբց զանանան սրբատաշ, Իրաշակառոյց վանքերից (որոնցից առաջինները կառուցուած են դեռ Դ. դարում), եղած են գիտութեան և լոյսի գանձարաններ իրենց գիտութիւններով և հաւանօրէն հարիւր հազարի հասնող ձեռագրերով:

Քովի դռնքաց սենեակում աշխատում է գրադարանապետը ժրջան մեղուի նման, ինչպէս միշտ, գլուխը քարշ գրասեղանին, իր առօրեայ անընդհատ աշխատանքով է զբաղուած: Անելիք շատ բան ունի թէ ընթացիկ և թէ մշտական: Պէտք է կարդալ և պատասխանել բազմաթիւ նամակներին, դիմումներին, իսկ իբրև յարատե աշխատանք՝ պիտի շարունակէ լրացնել իր հայկական և հայերի վերաբերեալ մատենագրութեան բազմազբաղ գործը,

ՅԱՐԳԱՆՔ՝ ԱՆՑԵԱԼ ԱԶԳԱՅԻՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹԵԱՆ ԽՐԱԽՈՒՍԱՆՔ՝ ԱՊԱԳԱՅ ԱԶԳԱՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան գոյութեան հինգ տասնամեակներից չորսը նուիրուած են եղել մեղմելու հետեանքները մեր ազգային մեծագոյն ողբերգութեան, որ երբեք վիճակուած է ապրել մեր պատմութեան: Սա մի այնպիսի համազգային ծառայութիւն է, որ մոռցուելու չէ՝ երբեք և Հայ սերունդները միշտ յիշելու են երախտագիտութեամբ:

Անպատմելի արիւնից յետոյ, Հայ ժողովուրդի բեկորները բռնի արտաքսուած էին իրենց անծայր դարերի պապենական հայրենիքից և նետուած աշխարհի չորս կողմերը, անյայտ օտարութիւն: Անտուն, մերկ, քաղցած, անտէր, անլեզու և իրաւազուրկ գաղթականներ, Հայը կարիք ունէր անմիջական ու հարազատ ազգային խնամատարութեան, որը պէտք չէ լինէր սոսկ նվաճական օգնութիւն՝ քանի որ, ամենալայն օժանդակութիւնն անգամ միայն վիճեցնէր. անկարող վերադարձնելու հայրենի տունն ու հողը, անկարող փոխարինելու սրախողիտող կորուստը մտերիմների արեան, աւերի անապատի մէջ: Նվաճականից աւելի պահանջուած էր ազգային-բարոյական զրգուանք մեր ակամայ գաղթականութեան, չընկճուելու նրան բաժին ինկած անմարդկային բարբարոսութեան սոսկալի ծանրութեան տակ և շարունակելու հաւատալ Հայ մարդու կեանքի արժեքին, շարունակելու յուսալ և երազել Հայութեան ազգային լաւագոյն ապագայի մասին:

որը վերջ չունի, ինչպէս վերջ չունին հայ և հայերի մասին գրուած գրքերի հանապազ ծնունդը և յաւելումը: Զբաղուած է, բայց միաժամանակ ականջը ձայնի է, պէտք է արդեօք մի նոր գիրք, տեղեկութիւն կամ բացատրութիւն ընթերցողին: Սիրալիր և միշտ պատրաստակամ՝ պատշաճ իր պաշտօնին և կոչմանը:

Վերջին ամիսների իմ յարատե աշխատանքի ժամերին զանազան մայրաքաղաքների վիթխարի մատենադարաններում, ուր երկար, երբեմն շատ երկար պիտի սպասել պահանջուած գիրքը կամ վաւերաթուղթը ստանալու համար, չընկալուած բազմաթիւ ընթերցողներով, որոնցից շատերը յակամայից խանգարում են իրենց շշուկներով և աւելորդ տեղաշարժումներով՝ յաճախ եմ յիշել Նուպարեան Գրադարանի անդորրը:

Այժմ, երբ նստած եմ համեստ գրադարանում, կարգի եմ բերում և դասաւորում գրութիւններս, սրտաբոլիս երախտագիտութեամբ յիշում եմ նորից Նուպարեան լոյսի մատուռը, Փարիզի Ալբոնի բարձունքին և իր շնորհալի գրադարանապետին:

Որպէս ազգային սիրոյ և պարտաճանաչութեան արտայայտութիւն՝ Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը կազմակերպեց այդ ազգային ինքնօգնութիւնը և, — հակառակ նիւթական դժուարին պայմաններին ու Հայի բախտի հանդէպ միջազգային ապերախտութեան մթնոլորտին, — արեց կարելին՝ ինչ հնարաւոր էր անել մեր գաղթական ժողովուրդի համար:

Անցեալ տարի, Ֆրիտէօֆ Նանսէնի մահուան քսանհինգամեակի առիթով, ես պատենութիւնը ունեցայ ծանօթանալու Հայութեան անդուգական բարեկամ մեծ Նորվեկիացու արեւմտեան Հայերի վերաբերեալ գրութիւններին հետ: Այդ վաւերագրերը ինձ պատմած են թէ որպիսի դաժան ապերախտութիւն ու կասաբեալ անարբեւոյթիւն ունին ցուցադրած այս աշխարհիս տէրերը, — որոնք իրենք իրենց բարձրաձայն յանձնարարում էին մեր ազգութեան իրր «հովանաւոր» ու նոյնիսկ իրր «դաշնակից», — ամոքելու գէթ մի փոքր չափով հայկական վտարանդի ժողովուրդի աննկարագրելի թշուառ դրութիւնը: Այդ նոյն Նանսէնեան արեւմտեան Հայերը ինձ ասում էին թէ որպիսի ջանքեր ունէին թափած Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը և անձնապէս նրա հիմնադիր-Նախագահը հասկացնելու օտար երկիրներին մեր ազգային վշտի ու գաղթական ժողովուրդի անհունութիւնը: Ժընեվի հանգուցեալ Ազգերի Լիգայի մէջ մտնող պետութիւնները մերժեցին ազնիւ Նանսէնի միջնորդութիւնը և զլացան դոյզն ինչ նիւթական աշակցութիւն մեր գաղթականութեան, վերջինիս գէթ ամենից թշուառ ու տառապող հատուածի տեղաւորումի համար ստեղծելու չարքաշութեամբ ապրելու հնարաւորութիւն:

Սփիւռեահայ գաղթականութեան բարոյական ու նիւթական հոգսասարութեան ամբողջ հսկայական ծանրութիւնը բաժին մնաց միայն Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան: Եւ գիտենք բոլորս, Սփիւռքում թէ Հայրենիքում, որ նա պատուով կատարեց իր այդ պատմական անմոռանալի ազգային ծառայութիւնը:

*
*
*

Բարեգործութիւնը, Ֆիլանթրօպիան, մի մարդասիրական գործ է որ սովորաբար տրվում է աւելցուկից, կամ ինչպէս ասում է սրբագործուած արտայայտութեամբ՝ սեղանի վերանցներից: Չվախենանք ճշմարտութիւններից և խոստովանինք բարձրաձայն եւս ինչ յայտնի է հրապարակում ամենին, թէ աւելցուկից տրուած բարեգործական ձեռքի շարժումը, Ֆիլանթրօպիք փեսը, վաղուց արդէն չէ վայելում մի առանձին մեծ համարում: Իսկ այսօր, երբ մարդասիրական նման շատ ելոյթներ կազմակերպվում են խորամանկ գիտաւորութեամբ ծառայելու միաժամանակ երկու տեսակ՝ Աստուծուն ու մամոնային և խուսափելու պետական հարկահանութիւնից, բարեգործութիւնը ներկայանում է մեզ բաւական փետրահանուած հմայքով:

Ի պատիւ Հայ ազգութեան պէտք է արձանագրել որ մեր իրականութեան մէջ բարեգործութիւնը ունեցած է իր ուրոյն հայկական բնոյթը: Մեր մէջ նա եղած է նախ և առաջ Ազգային ինքնօգնութիւն, կազմակերպ ու ինքնայօժար, և հիմնուած մեր հասարակական պարտքի յստակ գիտակցութեան վրայ: Մեզանում, այդ իսկ պատճառով, աներևակայելի է ազգային ինքնօգնութեան կազմակերպումը և որեւէ ազգային-հասարակական հաստատու-

թեան գործունէութիւնը առանց ժողովրդական լայն համակրանքի: Մենք անցեալներում ունեցած ենք, — Ռուսա-Հայաստանում թէ Թուրքա-Հայաստանում, — մեր ազգութեան ազնուագոյն զաւակների նախաձեռնութեամբ հիմնուած հանրօգուտ նպատակներով հաստատութիւններ (ղպրոցական, հրատարակչական, աղքատախնամ եւայլն), որոնք ունեցած են տասնեակ տարիների բեղմնաւոր գործունէութիւն: Ինչ նպատակով էլ ստեղծուած լինէր Ընկերութիւնը կամ Միութիւնը, նրա գոյութեան գլխաւոր նեցուկը համարուել է ազգային պարսնանաչութիւնը թէ Հայ մարդը կը հասկանար անհրաժեշտութիւնը նորաստեղծ մարմնի մեր ժողովրդի համար և միանգամայն համոզուած՝ կուտար իր խրախուսանքի լուսան, գոյացնող միջոցներ լուրջ ու լայն գործունէութեան: Միւս կողմէ կամ Ընկերութեան բերուել է նւթական օժանդակութիւն ոչ միայն աւելցուկից ու առատ սեղանից, այլև գիտակցութեամբ թնլագրուած ցանկութեամբ մասնակից լինել ազգային ինքնօգնութեան, որքան էլ համեստ լինէին անհատական զոհաբերութեան հնարաւորութիւնները:

Մենք ունեցել ենք զարմանալի լուսաւոր օրինակ հայկական իւրաքանչեւ հասկացողութիւն բարեգործութեան, որ աւելորդ չեմ համարում վերյիշել այս տեղ: Ռուսահայութեան մտաւոր կեդրոն Թիֆլիսում ապրում էր մի միջակ միջոցների տէր վաճառական, որ քաղաքում յայտնի էր որպէս տարօրինակ ժյառ: Նա անգամ իր ու իր կնոջ համար թոյլ չէր տալիս «որեք ճոխութիւն» եւ ապրում էր սակաւապետ: Մարդիկ չէին հասկանում այդ անզուական ընտանիքի այդպիսի խնայող կենցաղի իմաստը: «Հանելուկը» պարզուրում վաճառականի մահուանից յետոյ, երբ բացուեց կտակը, նա իր երկյարկանի շահաբեր գեղեցիկ տունը Արաս-Արազեան հրապարակի վրայ, Հայոց Մոզնիի եկեղեցուն կից, և տասնեակ տարիների խնայողութեամբ ժողոված պատկաւելի դրամագլուխը նուիրել էր Կովկասի Հայոց Բարեգործական Ընկերութեան, որը ունեցաւ սեփական շէնք և հարկաւոր գումար ծաւալելու համակովկասեան դպրոցական լայն գործունէութիւն:

Այդ համեստ, իր անձի համար իսկ չոսյութիւն թոյլ չտուող վաճառական Խուդադեանը համարվում էր Ռուսահայութեան Բարեգործականի մեծագոյն բարերարը:

•••

Քանի կայ Սփիւռքահայ գաղթականութիւն, անհրաժեշտաբար պէտք է գոյութիւն ունենայ նաեւ Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը, որպէս ազգային ինքնօգնութեան կազմակերպիչ ու ղեկավար հաստատութիւն օտար երկրակամարների տակ ծնուած ու ապրող հայութեան:

Անվիճելի ճշմարտութիւն է թէ առանց մայրենի լեզուի չիք ազգային յատուկ դէմք և հայկականութեան անմահութիւն: Սուր կերպով դրուած է այսօր ազգապահպանումի բարդ խնդիրը մեր ցրուածութեան համար: Կարելի է արդեօք մեր գաղութներին տեղափոխել կենդանի մայրենի լեզուով որպէս հայկական ազգային փոքրամասնութիւններ օտար պետութիւնների սահմաններում: Թէ՛ անխուսափելիօրէն մեր գաղութները պէտք է վերածուին կրօնական-ծխական համայնքների առանց հայերէն լեզուի, դանդաղ կամ արագ ձուլումով տիրող ժողովուրդի հետ ազգայնապէս, օտար երկրներում:

Սխալ կը լինէր մեր գաղութները ազգապահպանումի խնդրին մօտենալ վերացականօրէն և յանգիլ տեսականօրէն անյուսալիութեան, թէ թիւով

աննշան եկուոր ժողովուրդ միշտ դատապարտուած է անյայտացումի, անխուստփելիօրէն կ'անուամի տեղական իշխող ազգութեանց կողմից: Սիալ կը լինէր նոյնպէս չափազանց ազդուիլ յոռետեսութեամբ, մեր մայրենի լեզուին այսօրուան անմխիթար դրութեամբ սեփական գաղութներից ոմանց մէջ, — մասնաւորապէս տմերիկահայ և ֆրանսահայ իրականութիւններում Ազգապահպանումի կարելութեան և անկարելութեան մասին մեզանում որոշ գործնական եղբակացութեան յանգելու համար անհրաժեշտ է մեր շուրջը փնտրուել դասեր այլ ազգութիւնների օտարերկրեայ գաղութների տեղում մէջ: Ես կուզէի բերել այստեղ մի իրական լուսաբանութիւն, մեզ համոզող թէ կարելի է մայրենի լեզուն ու հայկականութիւնը պահել-պահպանել անխախտ օտարութեան մէջ, երբ ունինք վնասական կամք տեղափոխու մեր գաղութներում:

1817-1819 թուականներին, Ալէքսանդր Ա. Զարի թագաւորութեան տարիներին, նոր միայն նուաճուած Հարաւային Կովկաս էին փոխադրուած Գերման կոլոնիստներ (գաղթականներ) Բաղենի և Վիւրտէմբերքի դքսութիւններից և տեղաւորվում որպէս գիւղացի հողագործներ Թիֆլիսի, Գանձակի, Աղստաֆայի և այլ շրջաններում: Առաջին Համաշխարհային Պատերազմի նախօրեակին նրանց թիւը, բաղմանալով, հասել էր մօտ քառասուն հազարի Կովկասում, — քաղաքներում և գիւղերում: Անցած աւելի քան ամբողջ դարու ընթացքում, մինչեւ Անգրկովկասի խորհրդայնացումը, այդ Գերման գաղթական մի բոլոր ժողովուրդը պահել էր ոչ միայն իր մայրենի լեզուն միանգամայն կենդանի առօրեայ կեանքում, այլեւ իր ազգային սովորութիւնները: Ես մօտէն դիտած եմ, տասնեակ տարիներ ընթացքում, այդ Գերման կոլոնիստների (Գաղթականներ) Բաղենի և Վիւրտէմբերգի դքսութեան նրանց մտաւորականութեան մէջ: Անշուշտ եմ այդ Բաղենի ու Վիւրտէմբերգի գիւղացիների շառաւիղների ազգային դիմացկունութեամբ և հետաքրքրուել թէ ի՞նչպէս էին յաջողած այդքան վաղ պահելու Գերման նկարագիրը միանգամայն անխախտ ամբողջ մի դար: Միայն մի անդրդուելի օրէնքի բնութատուցած սովորութիւնով:

— Ընթանիմեքում, տուր, խօսվում եր միայն գերմաներէն լեզուով, ծնողների ու զաւակների մէջ:

Մեր անմահ խաչատուր Աբովեան թողած է մեզ անմոռանալի պատգամ — տար լեզու իմացիր. բայց ամենեւն առաջ քա մայրենի լեզուն մայրենի լեզուն գիտցիր ու սիրիր: Հայերէն լեզուի ակնյայտ ճգնաժամը սփիւռքահայ գաղութներում ամբողջապէս հետեանք է այն դժբախտ մտայնութեան, որ հին սերունդի ծնողները տանը, ընտանիքներում իրենց մինչ-գալութեան հասակին երեխայ զաւակների հետ չէին խօսում մեր մայրենի լեզուով՝ որը ի հարկ է հաց չէր պահանջում և հաց չէր խոստանում տալ կեանքում, — այլ զրուցում էին դիտմամբ օտար բարբառով՝ որ հաց չահելը զիւրացուէր: Ես պատկանում եմ մեր հին սերունդին, որ հասարակական հրապարակ է լինած մինչ 1915 թ. Ապրիլեան եղեռնը ու խորհրդային հասարակակարգի յայտնութիւնը, և իրաւունք եմ համարում այս դառն կեցավաճառ մեր հին սերունդի հասցէին՝ թերացած իր սրբալինագոյն տարրական ազգային պարտականութեան մէջ:

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը լծուած է ամբողջապէս ազգապահպանումի վեց գործին, իր վրայ առնելով սիրով այդ ծանր աշխատանքի մեծագոյն բեռը: Մենք բոլորս ծանօթ ենք այն լայն ծրագրի

ՄՇԱԿՈՅԹԻ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ՀԵՆՐԻԿ ԻՐՍԷՆ

(1828—1956)

ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նորվեկիացի մեծ քաջերացի Էկերիկ Իբսեն ծնած է 1828ին, Նորվեկիոյ Շիեն ֆաղափին մէջ: Հայր սնանկացած առեւտրական մըն էր: Երիտասարդ Իբսեն նախ կը սկսի իր ծննդավայրին մէջ իբրեւ դեղագործի աշակերտ աշխատիլ, ժամանակ մըն ալ Բերգեն ֆաղափ քաւտոնին ռեժիսէօռութիւնը կը վարէ, 1864ին կը մեկնի Խալիա, յետոյ կ'անցնի Գերմանիա, ուր եւ կը հաստատուի, երբեմն միայն հայրենիք այցելելով: Իր առաջին դրաման «Կատելինա»ն (1848—49) համակուած է յեղափոխական միտքերով: Երիտասարդ Իբսեն արդէն իր բանաստեղծական սկզբնականները կ'ողջունէր ազասագրական կոնիքի փարած հունգարացիները եւ կը հրաւիրէր իր հայրենակիցները ըմբոսանալ Շուէթի տիրապետութեան դէմ:

Հաւասարիմ իր հայրենասիրական եւ յեղափոխական մտածումներուն եւ ապրումներուն, 50ական թուականի իր գործերը (Ֆրու Ինգեր, Պայֆար գահի համար) կը ձգտին իր ժամանակակիցները դաստիարակել ազգային եւ դեմոկրատիկ ոգիով:

60ական թուականներուն, քաջերացիք հիասթափութեան առաջին ուժեղ գործը կուտայ «ԲՐԱՆՏ» տրամաքիական պօեմով, ուր իր ցասկոտ բողոքը կ'արտայայտէ օրջապատող կեանքի խեղճութեան դէմ, ցուցաբերելով նաեւ անհաստատական եւ անիշխանական միտումներ: Դարձեալ «Պես Գունս»

հետ, որ մշակած է իր ապագայ անելիքներէ համար: Առանձնապէս ողջունելի է այն յատուկ ուշադրութիւնը որ բերվում է Ամերիկահայ գաղութին, հայ պահելու համար:

Անցեալ կէսդարեան տարիներ ազգային ծառայութիւնը մեղ կատարեալ երաշխիք է թէ Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը պատուով կը կատարէ իր պարտքը հանգէպ Սփիւռքահայութեան, որ մեր ազգութեան անբաժանելի և ամենէն զուրգուրալի հատուածն է:

Ծնորհաւոր Բարեգործականի Յորելեանը:

Ուպսալա

Ս. ԼՈՐԵԼԼԻ

13 Փետրուար 1956

տրամաքիական պոեմով, հեղինակը մեկ կողմեն կը ձաղկէ տիրող կարգերը, միւս կողմեն կը բննադատէ նորվեկիական պահպանողական տարրերը: 70-ական թուականներուն, ապահովաբար ռուսական յեղափոխական տարժումներուն եւ գրականութեան ուժեղ աղդեցութեամբ չակ, Իբսէնի մէջ կը խորանան իրապատեական ձգտումները: (Ուրուականներ, Նորա, Ժողովուրդի թրքնամին եւլ.): Իր այս գործերուն մէջ, Իբսէն համարձակ մերկացումներով կը բննադատէր քաղաքական կեանքի զանազան երեւոյթները, առանց սակայն հասարակական յսակ հեռանկարներ պարզելու:

80-ական թուականներուն, Իբսէնի սեղծագործութեանց մէջ հետզհետէ թոյլ կերպով կը հնչեն բողոքի մատակարար ելոցները: Հաւասարիմ մնալով հանդերձ իր մարդկայնական ձգտումներուն, Իբսէն դարձած է դէպի միտղիականութիւն (Վայրի բաղը, Հեղափոխութիւն եւայլն):

Իր հակասութիւններով հանդերձ, Իբսէնի սեղծագործութիւնը նորվեկիական ազգային գրականութեան փառքը կը կազմէ, իր բազմաթիւ բաժանաբաժնի թարգմանուած են շատ լեզուներու եւ յաջողութեամբ բեմադրուած:

Հայ անուանի դերասաններ, ինչպէս Սիրանոյս, Աբէլեան. Ա. Ոսկանեան Մ. Մանուկեան, Ի. Ալիսանեան եւ ուրիշներ անձնաւորած են Իբսէնի գրչու զորոնցներուն հերոսները՝ Նորա, Ռանգ, Շոկման, Օսլալդ, եւ մեծ հեղինակութեամբ բեմադրած Պոլսոյ, Քիօլիզի եւ Հայաստանի բեմերուն վրայ:

Կ'արժէ յիշատակել, թէ Լիբանանի «Ակոս»-ին մէջ թարգմանուեցաւ եւ տպուեցաւ Իբսէնի «Բրանդ»-ը Տիկ. Զ. Շանքի թարգմանութեամբ եւ բաժանաբաժնի ալ բեմադրուեցաւ «Իփեկեան» թատերախումբին կողմէ:

ՖԷՆՏՈՐ ՄԻԽԱՅԼՈՎԻՉ ՏՈՍՏՈՅԵԻՍԿԻ

1881 — 1956

ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ 75 ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Ֆ. Մ. Տոստոյեւսկիի գրական վաստակը ռուս եւ համաեւրոպային գրականութեան մէջ խիստ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ: Ցարական Ռուսաստանի շատ կողմերը նամատարացիքէն պատկերացնելով, մերկացնելով դաժան իրաւակարգին անարդարութիւններն ու դաժանութիւնները, հասարակ մարդու հանդէպ եւ իր ժողովուրդին նկատմամբ սիրոյ եւ եղբայրութեան քաղաքիչը հանդիսանալով, Տոստոյեւսկին արագորեց կոթողական գործեր, որոնք զինքը կը հասցնէր Շէյնսփիլեան բարձրութեան: Ծնած է 1821-ին Մոսկուայի մէջ Բժիշկի ուղի, իր մանկութեան առաջին տարիներէն սկսեալ ականատես կ'ըլլայ մարդոց բուժառութեան, վիճակն ու տառապանքին, որոնք ընդմիջ կը մնան իր յիշողութեան մէջ: Իսկ հորեմական կալուածին մէջ աշխատող եւ միջոց քաղցած ապրող ռուս մուծիկին ողբերգութիւնը, ինչպէս եւ Պետերսպուրկի մէջ կեանքի աղաղակող հակասութիւնները տեսնելով, առաւել եւս կը տրամադրուի ստանձնելու գրկեալներու, խոնարհներու եւ տառապողներու դասին պատշապանութիւնը:

40-ական թուականներուն կուտայ իր առաջին գործը՝ «Խեղճ Մարդիկ»,

Հ. Բ. Ը. Միութեան Ոսկի Յոբելեանին առթիւ նուէրդ
ըրի՞ր: Մի՛ մոռնար անդամ մը արձանագրել մեր Միու-
թեան:

Անդամագրութեան արեւուր կը շարունակուի:
Մի՛ յետաձգեր կսակդ: Սիրելիներուդ կարգին յիշէ՛ Ե-
կեղեցիդ եւ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը: Յիշեցուր բարեկամ-
ներուդ որ յանախ ազգը կը գրկուի այն անհասներուն
կողմէ որ կսակ չեն ըրած եւ մերձաւորներ չունին:

ուր կը նկարագրէ նիւթական զրկաններու եւ բարոյական ստորնացման են-
քարկուած խեղճ մարդոց կեանքը: Կը մասնակցի «Վեկսեմբերեան» խոռո-
վարարական շարժումին. կը ձեռքալալուի, մահուան կը դասապարտուի եւ
կախաղանին տակ, մահապատիժի գործադրութեան պահուն, կը հասնի կայ-
սերական հրամանը, որ դասավնիոր՝ օժտանակիր աշխատանքի կը վերածէ՛ր,
Սիպերիոյ մէջ անցնելու պայմանաւ:

Տոսթոյեւսի հոգեբան գրագէտ մըն է. իր գործերուն մէջ կը վերլուծէ
մարդուն միտքերն ու զգացումները, ներքին կեանքը եւ մարդկային նկարա-
գիրը ձեւակերպող ընկերային պայմանները:

Իր կարեւոր գործերն են «Յանցանք եւ Պատիժ», «Ապուշը», «Քարա-
մազօֆ Նըբայրները»: Նկարագրած է շատ յուզիչ կերպով իր թիապար-
տութեան օրջանը Սիպերիոյ մէջ, եւ ունի դեռ շատ ուրիշ գործեր, ինչպէս
«Խաղամուրը», «Յաւիտեանական Ամուսինը» եւն, եւն.:

Իր բոլոր գործերուն մէջ, Տոսթոյեւսի Ռուս ժողովուրդի ցաւերուն,
տառապանքին, եւ իրապէսող կարգերուն դէմ զգացած ցասումին հաւա-
զատ արտայայտիչը կը հանդիսանայ: Ջերմ կարեկցութեամբ եւ վճակցու-
թեամբ տգործուած է զոհերուն, տառապեալներուն հանդէպ: «Պէտք էր մի
մարդ հանդէս գար, որն իր հոգում մարմնաւորէր մարդկային այդ բոլոր տա-
ռապանքներուն յիշատակը եւ այդ ահաւոր յիշատակը զրոնորէր: Այդ մարդը
Տոսթոյեւսին էր»: Մաքսիմ Կորեկի վերելի տողերը բաւական են կատարեալ
կերպով բացատրելու Տոսթոյեւսկիի դերը Ռուս գրականութեան մէջ:

Իր «Դիւերը» ուսագրաւ գործին մէջ, Տոսթոյեւսկի հակայեղափոխական
աշխարհայեացքի շատագուր կը հանդիսանայ, ինչ որ այժմ Սովիէի գրակա-
նագէտներու խիստ կենսադատութիւնը կը հրաւիրէ իր վրայ:

Ինչ որ ալ ըլլայ, Տոսթոյեւսկի իր ընկերային բմբուռով քէ մարդ-
կայնական ձգտումներով Ռուս գրականութեան ամենէն հոյակապ դիմեւեմն
մին կը հանդիսանայ: Իր գլխաւոր գործերը բարգամնուած են շատ մը յե-
զուններու բացի հայերէնէ. կը յիշեմ միայն քէ տարիներ առաջ Հ. Բ. Ը. Մի-
ութեան այժմու ընդհանուր տնօրէն՝ պր. Գ. Կիրակոսեան բարգամնած էր
«Քարամազօֆ Նըբայրները» եւ հասուած մըն ալ հրատարակութեան տուած
«Անահիթի մէջ»:

ՌԱՆՊՐԱՆ

(1606—1956)

ԻՐ ԾՆՆԴԵԱՆ 350ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

350 տարի առաջ Հոլանդայի Լեյս քաղաքին մեջ ծնաւ Տիեզերահռչակ նկարիչ եւ փորագրիչ (կրաւկոն) Ռանպրան Վան Ռին: Իրեն ժամանակակից նկարիչներէն Ռիւպէնս (Ֆլաման) եւ սպանիացի Տիէկօ Վելաւսեզ: Ռանպրան, որ անսպառ կորովով աշխատող արուեսագէտ մըն էր, արտադրած է աւելի քան 350 իւղաներկ կտաւներ, գրեթէ նոյնքան ալ ժանաչաքային (eau forte) գլուխ գործոցներ: Ինք միաժամանակ արուեստի գործերու մեծ հաւաքիչ մըն էր (ֆոլէսիոնէն):

Երբ Հոլանդան, սպանիական բռնաժողովներէն ազատագրուած, խաղաղ, երջանիկ եւ հարուստ դարաւերջան մը կը բոլորէր շնորհիւ իր առեւտրական նաւատորմին, ժողովուրդը կը գնահատէր արուեստի գործերը եւ կը վարձատրէր արուեսագէտը: Այս պատճառաւ ալ Ռանպրանի աշխատանոցը ապսպրանքներով կը յորդէր, որոնք բոլոր կուսային իրենք բարեկեցիկ ապրուստ մը ապահովելով հանդերձ կազմել նաեւ արուեստի նոյն հաւաքածոյ մը: Բայց երբ Գրովիկի գրգռութիւններով պատերազմը պայթեցաւ Անգլիոյ եւ Հոլանդայի միջեւ, Ռանպրանի բախտին անխիւր դարձաւ: Նախ իր հայրենիքը՝ Հոլանդան, ծովային պաշարումի ենթարկուելով ծանրօրէն տուժեց: Երկրին ներսը գործերը կանգ առին. որով իր աշխատանքը եւս ենթարկուեցաւ միեւնոյն ծանր վիճակին: Ծայր տուին նիւթական դժուարութիւններ որոնց յաջորդեցին քննանկան դժբախտութիւններ եւ նախանձողներու անմիջ փրփականք, որոնք անգործէն հարուածեցին զինքը, այն աստիճան որ ինք ո՛չ միայն զրկուեցաւ իր նոյն հաւաքածոյէն, այլ եւ իր սեփական բնակարանն իսկ ծախսու հանուեցաւ: Ու մեռաւ վատհար, աղքատութեան եւ մոռացութեան մէջ: Ռանպրանի ժամանակակիցները զինքը չհասկցան, բայց երբ 19-րդ դարու սկիզբները գեղագիտական քննադատներու մէջ մեծ յեղաշրջում մը յառաջ եկաւ, այն ժամանակ միայն հասկցուեցաւ թէ աղքատութեան մէջ գեղեզման իշնող այդ վատհար Մարդը սովորական մանկանացու մը չէր, այլ փառք իր հայրենիքին եւ մարդկութեան: Գնահատուեցաւ իր արուեստը, պանծացուցին իր վրձինին լուսնուցիչ նոյնութիւնը լուսաստուերի հմտութիւնը, մարդկային դիմերու տուած արտայայտութեան կենդանութիւնը, կտաւին առքած տալուութեան ներութիւնը, լոյսերուն փայլն ու շուքներուն ուժգնութիւնը, եւ հռչակեցին զինքը նկարչական արուեստի հանճարեղ ներկայացուցիչը:

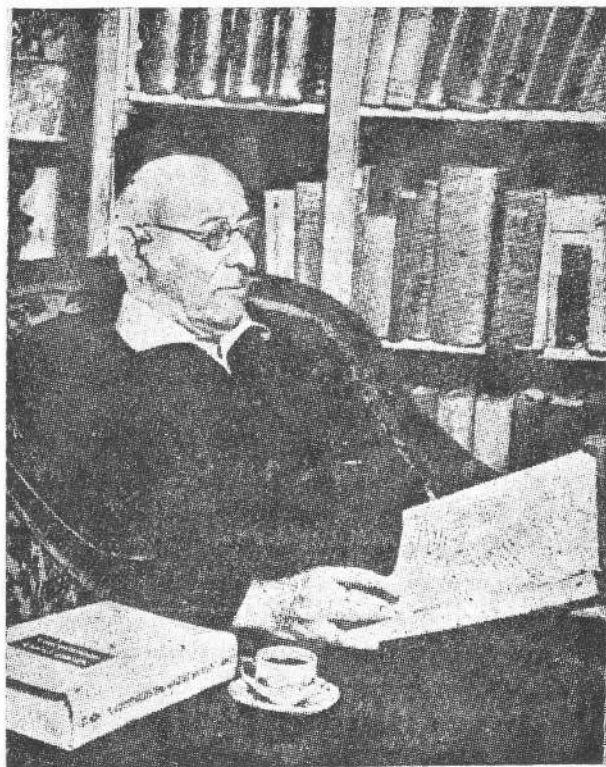
Այսօր արդէն Ռանպրան կ'ապրի իր փառքին եւ մեծութեան շնորհիւ մէջ: Իր հայրենիքը կազմակերպած է ցուցահանդեսներ. ուր կը ցուցադրուին իր այլազան գործերը՝ իւղաներկ, դիմանկար, բոլորէի, ժանաչուր եւլ.:

Եւ զինքը ուրացող եւ ծաղրուներու յաջորդող սերունդները ծնկաչոք յարգանքի կուգան իր յուերժական յիշատակին առջեւ:

ՀՐԱԶԵԱՅ Յ. ԱՃԱՌԵԱՆ

Ն Կ Ա Ր Ա Գ Ի Ր Ը

Անառեան ծնունդն էր խոնարհ յարկի: Հայրը՝ համեստ կօեկակար մը. իր արհեստով կը հայրայթէր վեց անդամէ բաղկացած քնսանիփին ապրուստը: Զօհողութիւնը, զոր կ'ընէր զաւակներուն կրթութեան, վեր էր իր ուժերէն: Հրաշեայ փոքր հասակէն ընտելացաւ սակաւապետութեան: Ան, ի բնէ մտացի, ընդունակ ուսմանց, օժտուած ջանասիրութեամբ, կ'ասարեց յաջողութեամբ դպրոցական ընթացքը տարրականէ մինչեւ միջնակարգը: Դպրոցական տեղանի առջեւ, երեւան բերաւ ան իր վաղահաս խելամտութիւնը, ընդունակութիւնը լեզուներ սորվելու, լեզուաբանական ուսմանց հետաքրքրութիւնն եւ բանասիրական պարապմունքներու բերումը:

ՀՐԱԶԵԱՅ ԱՃԱՌԵԱՆ

սութիւնները եւ նիւթապէս նպաստէր վաստակաւորին:

Երբ աչքի առաջ բերեմք Անառեանի տպագիր եւ անտպագործութիւններու ցանկը, ստուգիւ պիտի զարմանանք, քէ ինչպէս ի գլուխ հանեց զանոնք, իր կեանքի այնքան աննպաստ պայմաններուն մէջ: Անառեան բողոքում էր յոյժերուն, անցկուն կամքն էր որ կը մղէր զինքը դէպի նպատակ, առանց վարանելու խոչնդոսներու առաջ: Ան մտադրած էր ըլլալ լեզուաբան:

Ուսանելու համար լեզուագիտութիւն, ուղեւորութեան ֆարիզ, գտաւ

վեսաստանամայ աւարտած վարժարանը, կը բազմի ան ուսուցչական աթոռ. տասներորդամայ կը հրաւիրուի Սանասարեան վարժարան, իբրեւ ուսուցիչ: Այս պատճառով մեջ տեսանք մենք զինքը մինչեւ 1920, մերթ ծիւղական եւ մերթ միջնակարգ դպրոցներու եւ վարժարաններու մէջ: Ան վարեց այս պատճառը առաւելապէս իբրեւ ապրուստի միջոց: Որովհետեւ չունեցաւ ան հովանաւոր մը, որ գնահատէր իր աշխատանքները:

ինգլիզեր ֆինեսական Տագնապի առաջ, չընկնեցաւ. հնարագէտ, առաւ կողովիկ մը թելին տակ վանառելու երեկոները անցորդներուն չամիչ եւ պիստակ, այնպէս կը հայթայթէր իր երկրորդ օրուան առօրեակը, յանձն առաւ մասնաւոր դասեր, գրական սպասարկութիւններ, հոգալու համալսարանական ծախսերը. սեգ հայորդին չկարկառեց մէկուն ձեռք, ողորմութիւն խնդրելու: Անառեան միակ բարեկամ մը ունեցաւ այդ տարինեւուն յանձին իր ուսուցչապետին A. Meilletի, որուն է վկայութիւնս:

«Ես, որ գիտեմ թէ որպիսի կամք, կ'ուզեմ ըսել որպիսի հերոսութիւն «ունեցաւ ան իր գիտական կրթութիւնը ձեռք բերելու համար, եւ թէ որպիսի ներթափանց և բարոյական պայմաններու մէջ յառաջ տարաւ երբեք չյոգնող «յարատեւութեամբ իր քննութիւնները. որոնք քիչ քաջալերուեցան, պարտք էր համարեմ ըսել այստեղ, թէ որպիսի հիացմունք ունիւմ ո՛չ միայն իր գիտութեան, իր աշխատանքի հազուագիւտ կարողութեան այլեւ իր նկարագրի «վրայ»:

Ան հասաւ իր նպատակին, խնայած լուսմաները չբաւեցին վերադարձին համար: Աւարտեց համալսարանական ընթացքը: Բայց պիտի անցընէր դեռ երկրորդ փորձանք: «Անառեան ուղեւորում է Էջմիածին: Մի ամբողջ ողի-«սական է նրա ճանապարհորդութիւնը: Սրբազայուրիկ մինչեւ Էջմիածին, «նիւթական ամենամեծանշանի վիճակում, նա իւրաքանչիւր կայարանում կամ «ճանապարհի իւրաքանչիւր փողատում, զգում է փողազուրկ ուսանողի «ծանր դուրսիւնը: Էջմիածնում սկզբում նրան ընդունում են շատ անտա-«րբեր, նոյնիսկ որոշ արհամարհանքով: «Սակայն երբ մօտիկից ծանօթանում «են նրա ուժերին, նշանակում են Գեորգեան ձեռնարանի թիւրքերէն լեզուի «դասատու:» (Գ. Սեփանեան)

Անառեան երբ առաջին անգամ իբրեւ ուսուցիչ ոտք դրած էր Մեծ Հայոց սահմանը (1894), խոնարհած էր գետին եւ կարօտով հայ հողը համբու-րած: Այժմ ոչ նուազ կարօտով հայ միջնաւթարհը կուգար իբրեւ համալսարանական օգնական: Ան չէր կրնար յուսալ, թէ հո՛ւն բարձրագոյն դպրոց պիտի գտնէր դասախօսելու լեզուաբանութիւն: Թե՛ Էջմիածին եւ թէ այլուր առաջարկուեցաւ իրեն ուսուցանել օտար լեզուներ, բուրբերէն, Փրանսերէն եւայլն: Իր փափանք էր ապրիլ հայ միջավայրի մէջ եւ լռիկ զբաղիլ իր նախասիրած ուսումներով, պրպսել գրադարաններ, հաւաքել նիւթեր իր բառարանին համար, ապրիլ հայ ժողովուրդին մէջ. ուսումնասիրել կենդանի գաւառաբարբառներ: Անխնայ հաւաքող էր, հանձնառեղ դասաւորող՝ հաւաքած ասողներու եւ խղճամիտ ուսումնասիրող: Ինքն էր յղացած իր աշխատութիւններու ծրագիրը, կերպն ու եղանակը: Կը սիրէր ուսումնասիրել մէն մի նիւթ, սպառնչ կատարելութեամբ: Կը թուէր թէ կղզիացած էր ան իր մէջը, բայց թղթակցութեան մէջ էր արտաքին աշխարհի հետ, հետամուտ ծանօթանալու այն գրական լեզուաբանական նորութիւններու հետ, որոնք լոյս կը տեսնէին ներհասարակական արտասահման: Աչքի կը զարնեն իր կենսագրութեան մէջ անվերջ տեղափոխութիւններ: Անառեան կը ձգէր պատշաճ անվարել այլեւայլ հայ կեդրոններու մէջ, ընդարձակելու իր աշխարհա-հայեացքը, ծանօթանալու հին եւ նոր գիրքերու, հայ ժողովուրդի զանազան խաւերու եւ գաւառաբարբառներու: Կը կարդար ամէն գիրք, կարեւոր եւ անկարեւոր, իր որոնումն էր ի յայտ բերել նոր բառ, խօսակցութեան մէջ կը մտնէր գաւառացիներու հետ, որսալու անոնց բերնէն բառ կամ բառի նոր

հնչում եւ կամ նոր առում: Բայց բառի եւ բանի այս սիրահար որսորդը ունէր եւ իր զարմանալի idée—fixe: Իր լեզուագիտական պրպտումները սահմանափակած էր, թագիր գրութիւններու եւ ժողովրդական կենդանի բարբառին մէջ: Ձեռագիրները կը մնային յայնկոյս Ռուբիկոնի: Ան ձեռք անցուցած էր էջմիածնի ձեռագիրները ցուցակագրած էր բազմաթիւ ձեռագիրներ, բայց ոչ մէկ ձեռագրէ չէր օգտուած իր բառարանին համար: Կը սպասուէր սակայն, որ օգտուած ըլլար ան այն ձեռագիր բառարաններէն, որոնցմէ մէկէ աւելի օրինակներ գոյութիւն ունէին էջմիածնի եւ այլ մասեցաբառարաններու մէջ: Սկզբունքի մարդ էր Անառեան. ան կը խորհէր կամ բոլոր ձեռագիրները կարդալ, որ անկարելի էր, եւ կամ բնաւ ձեռք չհալ ձեռագիրներու, որ կարելի էր: Բայց մենք գիտենք որ ան ամէն թագիր գիրք ալ չէր կրցած կարդալ, նաեւ ինչ ինչ կարելուներ:

Անառեան միայն առանձին սեղծեց հոյակապ գործեր: Տարակոյս չկայ թէ անոնք լաւագոյն պայմաններու մէջ աւելի կատարեալ պիտի ըլլային: Ան պէտք ունէր հովանաւորի մը, որ հայթայթէր իրեն միջոցներ օրջելու հայ գաւառներ, այցելելու կարելու կեդրոններ, տեղւոյն վրայ ուսումնասիրելու համար գաւառաբարբառները, լայնագոյն օգտուելու համար մասեցաբառարաններէն, եւ ի վերջոյ թագրութեան յանձնելու համար իր աշխատութիւնները: Ան չունեցաւ այդ հովանաւորը: Որքան տառապեցաւ վասակաւոր, բանի՞ դուռ զարկաւ գտնելու համար հրատարակիչ մը իր Արմասկան բառարանին: «Ի վերջոյ հարկադրուեցաւ, քսաւ ինձ Անառեան, անձամբ ձեռնարկել աշխատութիւններուս թագրութեան ապակեփայով, զոր «սիրայօժար տրամադրած է ինձ Պետական համալսարանը»:

Տպագրեց Նոր Նախիջեւանի եւ Մարաղայի բարբառները (50ական օրինակ): 1924ին սկսաւ Արմասկան Բառարանի թագրութեան: Տպագրուած էր Ա. հասորին կէսը, երբ յանձն առաւ պետական համալսարանի վարչութիւնը իր հաշուին շարունակել, հեղինակին գրչութեամբ եւ համալսարանի ապակեփայով: Այնուհետեւ համալսարանի հովանաւորութեան տակ լոյս տեսան եւ այլ գործերը բնօրինակ թագրութեամբ:

Ինչպէս պիտի տեսնենք յետոյ Հայր Սերովքէ Տերվիտեանի աշակերտը որ Մասսիա Դարագաւեանէ (*) ուսած էր դասական հայերէն լեզուն, մտերմ յարաբերութեան մէջ ապրեցաւ Վիեննայի եւ Վենետիկի Միսիթարեանց հետ իր պատանի հոստակէն սկսեալ, որոնք հիւրընկալեցին սիրով նոր բանասէրի եւ նոր լեզուաբանի գրական առաջին փորձերը իրենց ուսումնաբերքներու մէջ եւ ամէն կերպ օգնալեցին: Հայր Յակոբոս Տաւեան գնահատեց արժանաւորապէս երիտասարդ լեզուագէտին առաջին աշխատանքները, քի՛ հրապարակաւ եւ թէ մտերմական թղթակցութիւններով:

Հայր Գր, Գալեփէեան խոստացած էր անոր Սանասարեան վարժարանի ձեռագրաց ցուցակը առանձին հատրով ալ թագրել: 26 Հոկտեմբեր 1913ին կը գրէր ինձ Անառեան, Նոր-Նախիջեւանէն «Մի՛ մոռնա՛մ որ ես ալ օտար «մը չեմ. 1896 թուէն ի վեր Հանդեսի մէջ: Վիեննական որ հայրը որ տես-

(1) Հ. Անառեան, Կեդրոնականի մէջ աշակերտեց Մասսիա Դարագաւեանի, հոյակապոր հայկաբանին, որ գինքը առաջին օրէն օգնալեցն ու հայագիտութեան մը:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՆ ՈՒ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Գահիրէի Մասնաժողովս հանոյ՞ն ունի տեղեկացնելու իր անդամներուն եւ համակիրներուն թէ՛ որո՞ւսած է «ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ»ի Գ. Պրակէն սկսեալ. վերելի գլուխին տակ, բանալ բաժին մը ուր հետզհետէ պիտի պատասխանուի Միութեանս կեանքին ու գործունէութեան վերաբերեալ մեզի ուղղուելիք հարցումներուն, ժամանակագրական կարգով:

Կարելի է գրութիւնները ուղղել «ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ»ի խմբագրական մարմնին, փոստարկդ 1079, Գահիրէ, կամ յանձնել ուղղակի Մասնաժողովիս գրասենեակը՝ 15, էմաս էլ Տիմ փողոց:

«Ասած եմ, զիս իրենցմէ յորջորջած է. վկայ թող ըլլան Պոլսոյ Վիեննական «Վանքի պատուական հայրերը, (մանաւանդ պատկառելին, իմ յաւէտ սիրելի Հայր Թովմա Կեօիկեանը), որոնք շարունակ կը հրաւիրէին զիս ամէն «ամառ իրենց վանքը, դիւրութիւն կուտային ինձ աշխատելու, ուզածիս պէս «օգտուելու իրենց մասնադարանէն ու զիս իրենց մարզը կը կոչէին»: Իսկ 26 Նոյեմբեր 1920 (Հ. Տ.) Թարիգէն կը գրէր «... Վեց տարի է որ «գրական յարաբերութիւննիս դադրած է. մինչեւ հիմա ամենեւին տեղեւ. «կուրքն չունէի Ձեր մասին. վերջերս Փարիզէն նամակ մը ստացայ, ուր «Մէյյէ կը յայտնէր թէ Հայր Տաւեան հրատարակած էր իր մեծածաւալ մէկ «աշխատութիւնը: Այս կէտը ինձի շատ ուրախացուց, մտածել տալով թէ Միաբանութեան հին պատուական գործունէութիւնը վերսկսած է»:

«Յոյս ունիմ որ նամակս ստանալէ յետոյ երկտող մը կը գրէի ինձ եւ կը յայտնէի Միաբանութեան որպիսութիւնը: Ի՞նչ եղաւ. Հանդէս Ամսօրեան»:

Երկար տարիներ ապրած եմ Անառեանի հետ թղթակցութեան մէջ, առաջին տեսութիւնս իրեն հետ տեղի ունեցաւ 1924 Հոկտեմբերին, Երեւան: Այնուհետեւ յաճախ կը տեսնուէինք մինչեւ 1928 Ապրիլ: Երեւան պարգեւած էր իրեն ո՛չ միայն նիւթական այլեւ բարոյական աշխոյժ:

Օր մը, Երեւան զտնուած առաջին տարւոյս դարձաւ ինձ եւ քսաւ մտերմօրէն. «— Եթէ դրամի պէտք ունենաս, քսէ ինձի. եր ժամանակ մը, երբ չունէի, այժմ ունիմ»: Ուրիշ անգամ մը քսաւ զուարթագին. «Հանելի եր անտուտ Հ. Յ. Անառեան ստորագրութիւնս «Հանդէս Ամսօրեայի մէջ: «Ի հարկէ պատասխանեցի Հայր Յ. Անառեան, անդամ Միւսիքարեան Միաբանութեան!»:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՅՈՐԵԼԻՆԱԿԱՆ ՏԱՐԻՈՅ ՆՈՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐ

✱

ԳԱՀԻՐԷԻ ՑԱՆԿ

(Շարունակաբիւն)

123. Այրուհեան Աշխ	135. Իրասեան Յովնան
124. Անհեան Վարդ	136. Կիւշեւիրեան Օր. Սեդա
125. Գրիգորեան Օր. Աննա	137. Մաժակեան Օր. Թերեզ
126. Գրիգորեան Օր- Նոյնեզար	138. Մովսէսեան Մխիթար Վահան
127. Եկառեան Ազնիւ Հ. (փոքրիկն)	139. Սամսոնեան Սիմոն
128. Երեզեան Օր. Ազնիւ	140. Սեպուհեան Յակոբ
129. Երեզեան Անդրանիկ	141. Տէրեւհեանեան Օր. Ալիս
130. Զաքարեան Ռուբեն	142. Տէրեւհեանեան Արսաշես
131. Էփրեմեան Նորա Վ. (փոքրիկն)	143. Տէրեւհեանեան Արթուր
132. Թերեզեան Երուանդ	144. Տէրեւհեանեան Զորա
133. Թուրմուհեան Օր. Տիանա	145. Տերմիշեան Օր. Յասմիկ
134. Իզմիրեան Պար	

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ՑԱՆԿ Ա.

1. Աննան Սողոմոն	21. Մկրեան Երուանդ
2. Անդրանիկեան Արամ	22. Մկրեան Խաչիկ
3. Այանանեան Ալինա Տիկ.	23. Մուղալեան Սոնա Օր.
4. Փիսկեան Պողոս	24. Մանգրիգեան Մանուկ
5. Փալիսեան Արսա	25. Մուշիկեան Անահիտ Օր.
6. Փալիսեան Սիւզի Տիկ.	26. Նապասեան Մկրտիչ
7. Գալիսեան Լեւոն	27. Զիշիկեան Աշխ
8. Գալիսեան Յակոբ	28. Պապալեան Ժիրայր
9. Գալիսեան Յարութիւն	29. Պետրոսեան Հակոբ
10. Գալիսեան Կարապետ	30. Սեպուհեան Շաւարշ
11. Թաշեան Սուրեն	31. Սարաշարեան Հանքաշար
12. Եզրեան Ալիս Օր.	32. Սարաշարեան Յակոբ
13. Զաքարեան Գեորգ	33. Սեփեան Զարմին Օր.
14. Էսեան Գրիգոր	34. Սեփեան Լեւոն
15. Խանեան Հայկ	35. Սեփեան Վրէժ
16. Խոյիկեան Արարատ	36. Տիւրիկեան Բիւզանդ
17. Խոյիկեան Վերոն Տիկ.	37. Տոնիկեան Անդրանիկ
18. Խոյիկեան Գալուստ	38. Տապալեան Մալարոս
19. Հաճիգեան Պարմինի Օր.	39. Տիւրեան Տրդատ
20. Հալաւաշարեան Արթուր	40. Տերմիշեան Մկրտիչ

(Շարունակելի)

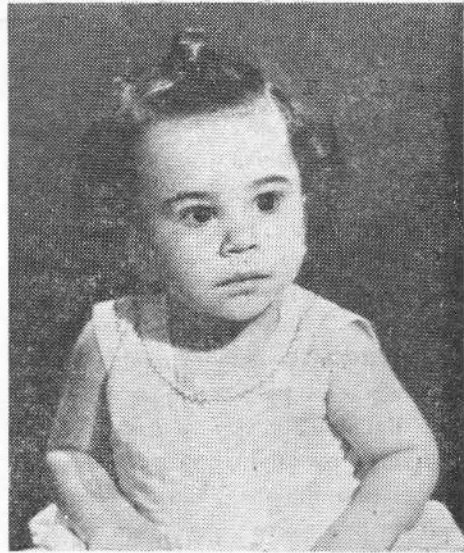
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԾԱՂԿՈՅԸ

ԱՆԱՅԻՍ Ա. ԳԱՐՏԱՇԵԱՆ

(5 տարեկան)

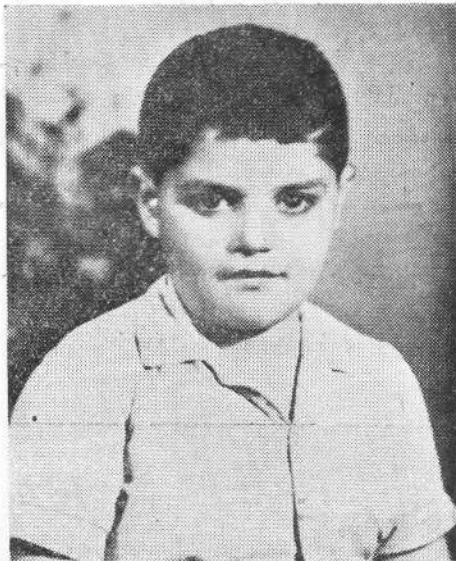
ԴՈՒՍՏՐԸ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ
ԱՐՏԱՇԷՍ ԳԱՐՏԱՇԵԱՆՆԵՐՈՒ

ՆՈՐԱ Վ. ԷՔՍԷՐՃԵԱՆ

(Մէկ տարեկան)

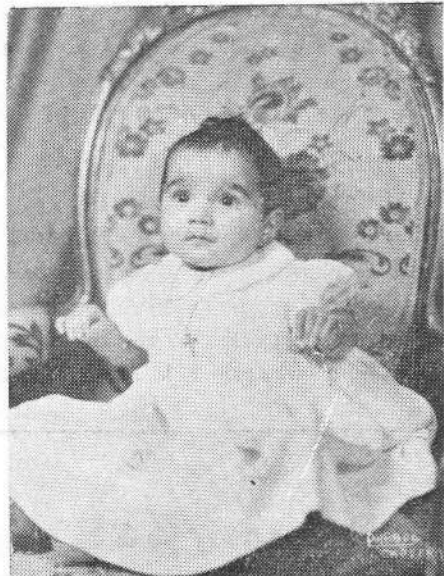
ԴՈՒՍՏՐԸ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ
ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԷՔՍԷՐՃԵԱՆՆԵՐՈՒ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԵՐԷՑԵԱՆ

(7 տարեկան)

ԶԱՒԱԿԸ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ
Ա. ԵՐԷՑԵԱՆՆԵՐՈՒ

ԱՆԻ ՊԶԱՔՃԵԱՆ

(9 տարեկան)

ԶԱՒԱԿԸ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ
Օ. ՊԶԱՔՃԵԱՆՆԵՐՈՒ

ՅՈՐԵԼԻՆԱԿԱՆ ՄՐՅԱՆՔ

Ա. — ԱՆԴԱՄԱՐՇԱԻ

1956 Յոբելեանական ամբողջ տարուան ընթացքին արձանագրուած նոր անդամներուն միջեւ վիճակաւ սահմանել 7 մրցանակ, հետեւեալ կերպով.

Ա. ՄՐՅԱՆԱԿ. — Հոգալ Եգիպտոսի մէջ սանի մը երկրորդական ուսումնական շրջանի ամբողջ ծախսերը:

Բ. ՄՐՅԱՆԱԿ. — Տասնեւհինգ տնական նամբորդութիւն մը դէպի Լիբանան եւ Սուրիա, առիթ տալու համար այցելել այդ գաղութներուն մէջ Միութեան հիմնադրութիւնները՝ կրթական, մշակութային, մարզական, առողջապահական եւ այլն:

Գ. — Է. 5 ՄՐՅԱՆԱԿՆԵՐ. — Հոգալ մեկական սանի դպրոցական մէկ տարուան ծախսք Գանիի Ազգային վարժարաններուն մէջ:

Դ. — Ե. ԼԻԲԱՆԱՆ ՍԱԼԱՌԱԿՈՎ ԵՐԹՈՒԴԱՐՁԻ ՄԸ ԾԱԽՔԸ պիտի տան այն անդամը, որ անդամաբաւի այս տարուան ընթացքին Կ՝ԱՐՁԱՆԱԳԻՒԷ ԱՄԵՆԷՆ ՄԵԾ ԹՈՒՈՎ ԱՆԴԱՄՆԵՐ:

Բ. ՇԱՐԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄՐՅԱՆՔ ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Մեր դպրոցական պատանիներուն մէջ եւս արթնցնելու մտօք գիտակցութիւնը դէպի բարեգործութիւնը եւ բարեգործական նպատակները. Մասնաժողովս կազմակերպած է ՇԱՐԱԴՐՈՒ-

ԹԵԱՆ ՄՐՅՈՒՄ մը, որուն կրնան մասնակցիլ հայ թէ օտար վարժարաններու ուսանողները՝ հետեւեալ բաժանումներով.

ա. — Միջեւ 14 տարու

բ. — 15էն մինչեւ 18 տարու

Շարադրութիւնը պիտի է գրուի հայերէն լեզուով, իբր նիւթ ունենալով՝ *«Ինչ է իսկական բարեգործութիւնը և ինչ եղած է բարեգործականի դերը անցնող 50 տարիներու ընթացքին»*:

Իւրաքանչիւր դասակարգի համար նշանակուած են երեք դրամական պարգեւներ.

ա. — 5 եգ. ոսկի, բ. — 3 եգ. ոսկի, գ. — 2 եգ. ոսկի:

Այս նպատակին համար կազմուած ժիւրի մը պիտի որոշէ ճանողները:

Արդիւնքը պիտի յայտարարուի մանուկն միջոցաւ:

Դ. — Իսկ իրենց անդամավարները ԿՐԿՆԱՊԱՏԿՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ (վիճակաւ) պիտի յատկացուին երկու մրցանակներ.

ա. — Միութեան հիմնադրութիւնը եւ կեանքն ու գործը պատկերացնող ՈՍԿԵՄԱՏԵԱՆ նոյն հրատարակութիւնը:

բ. — 2 եգիպտական ոսկի:

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԱՍՆԱԺՈՂՈՎԻ

15, Էմառ Էլ Տիւն փողոց, Հն. 55636

Փոստարկ 1079 — ԳԱՀԻՐԷ